

ΤΙΜΗ 5€

ΤΕΥΧΟΣ 127 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2022

the books' journal

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ • ΓΡΑΜΜΑΤΑ • ΤΕΧΝΕΣ • ΙΔΕΕΣ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η νέα Ελλάδα στην ξένη ποίηση

16 ΠΟΙΗΤΕΣ

Σωτήρης Δημητρίου

«Ελευθερία και γλώσσα»

Συνέντευξη στον ΗΛΙΑ ΚΑΝΕΛΛΗ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

ΝΙΚΟΣ Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του 1822 και η σημασία της

ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΣΤΗΣ

Μαρκ Μαζάουερ: Η γοητεία της Επανάστασης

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ρόντρικ Μπίτον: Η ιστορία των Ελλήνων

ΚΙΜΩΝ ΧΑΤΖΗΜΠΙΡΟΣ

Τύχη και αναγκαιότητα

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΟΥΡΑΒΕΛΟΣ

Στίβεν Πίνκερ: Το Ευαγγέλιο της Προόδου

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗΣ

Για έναν οικουμενικό πολιτισμό

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΑΒΙΔΑΣ, ΘΩΜΑΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

Μισέλ Φάις: Ο εαυτός ως παραίσθηση

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Μπέρνχαρντ Σλινκ: Δύσκολοι αποχωρισμοί

ΔΟΜΙΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Το παιχνίδι με την Ουκρανία

Μηνιαία Επιθεώρηση

Έτος 12ο / Τεύχος 127 / Φεβρουάριος 2022 / τιμή 5€

Ηλίας Κανέλλης & ΣΙΑ ΕΕ

Νικοτσάρα 1, Τ.Κ. 11471, Αθήνα,

Τηλ./Fax: 210 6450006

info@booksjournal.gr

www.booksjournal.gr

Εκδότης-Διευθυντής: Ηλίας Κανέλλης

Σύμβουλος έκδοσης: Κατερίνα Σχινά

Ιδρυτικά στελέχη: Σταύρος Τσακυράκης (1951-2018)

Σταύρος Καπλανίδης (1945-2019)

Συντακτική Επιτροπή

Γιώργος Αρχόντας, Περικλής Δημητρολόπουλος, Δημήτρης Δουλγερίδης, Μαίρη Καιρίδη, Τριαντάφυλλος Καρατράντος, Βαγγέλης Κούμπουλης, Μυρτώ Λιαλιούτη, Κατερίνα Οικονομάκου, Γιάννης Παπαδόπουλος Μαρίλια Παπαθανασίου, Γιώργος Σιακαντάρης, Βίβιαν Στεργίου, Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης

Επιστημονική Επιτροπή

Νομικά: Νίκος Κ. Αλιβιζάτος

Θεωρία λογοτεχνίας, Πολιτισμική κριτική:

Μαρία Αθανασοπούλου, Γιάννης Παπαθεοδώρου

Τέχνες: Μαριλένα Ζ. Κασμάτη, Μαρία Τσαντσάνογλου

Θέατρο: Ιφιγένεια Ταξοπούλου

Ποίηση: Παναγιώτης Ιωαννίδης

Ιστορία: Οντέτ Βαρών-Βασάρ, Στέφανος Καβαλλιεράκης,

Βίκυ Καραφουλίδου, Δημήτρης Κυρτάτας, Κωνσταντίνα Μπότσιου

Κοινωνικές και Πολιτικές επιστήμες:

Παναγής Παναγιωτόπουλος, Ανδρέας Παναζόπουλος,

Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος

Οικονομία: Γιώργος Προκοπάκης

Ποπ κουλτούρες: Βασίλης Βαμβακάς

Διεθνή: Φίλιππος Σαββίδης

Διπλωματία: Άλκης Κούρκουλας

Art Director: Ανδρέας Ρεμούνης

Εξώφυλλο: Αλέκος Παπαδάτος

Λογότυπο: Σταύρος Κούλας

Εικονογράφηση: Ελένη Μπίλια

Φωτογραφίες: Βίκυ Γεωργοπούλου, Ντίνα Κουμπουλή,

Νατάσσα Πασχάλη, Κωνσταντίνος Πίττας, Αλεξία Τσαγκάρη

Ηλεκτρονική έκδοση: Άντης Ζέρβας, Άρης Σιέμπης

Διαφημίσεις: τηλ. 210 6450006

Λογιστήριο: Ευγενία Ζιούλη - τηλ. 210 8024057

Νομικός σύμβουλος: Κώστας Καρακώτας

Παραγωγή: Z-Axis, 210 6010758

Διανομή: Άργος Α.Ε.

Ιδιοκτήτης: Ηλίας Κανέλλης

Νικοτσάρα 1, Τ.Κ. 11471, Αθήνα,

Τηλ./Fax: 210 6450006

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν

τις απόψεις των συντακτών τους

ISSN: 1792-5878

Συνδρομές: Εσωτερικού ετήσια (12 τεύχη) 50 €,

φοιτητικές 40 €, οργανισμοί-τράπεζες 200 €,

Βιβλιοθήκες 100 €. Εξωτερικού ΕΕ (απλό ταχυδρομείο) 100 €,

Ευρώπη εκτός ΕΕ, Αμερική, Αυστραλία, Αφρική: 120 €.

Εμβάσματα - επιταγές: Ηλίας Κανέλλης

Τραπεζικός λογαριασμός Alpha Bank: 142002320004738

IBAN: GR61-0140-1420-1420-0232-0004-738

Παλιά τεύχη: 10 €

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ.....

Νίκος Κ. Αλιβιζάτος. Ομότιμος καθηγητής του Συνταγματικού Δικαίου, δικηγόρος. Τελευταίο βιβλίο του: *Δύο βήματα μπρος, ένα πίσω* (2019).

Δημήτρης Άλλος. Έχει εκδώσει μία ποιητική συλλογή στην Ελλάδα (2000) και μία στη Βουλγαρία σε μετάφραση της Γιάννας Μπούκοβα (2011).

Ορφές Απέργης. Ποιήτης, δοκιμογράφος και μεταφραστής. Πιο πρόσφατο, τέταρτο ποιητικό βιβλίο του: *Καθαριστήριο* (2021). Κυκλοφορεί επίσης, σε μετάφρασή του, το λυρικό δράμα *Ελλάς* του Percy Bysshe Shelley.

Γιώργος Αρχόντας. Διδάκτωρ πολιτικής φιλοσοφίας και οικονομικής θεωρίας, μέλος του επιστημονικού συμβουλίου του ΚΕΦΙΜ – Μάρκος Δραγούμης και επικεφαλής των εκπαιδευτικών του προγραμμάτων.

Οντέτ Βαρών-Βασάρ. Ιστορικός που ασχολείται ερευνητικά με τη δεκαετία του 1940, συγγραφέας των βιβλίων *Ελληνικός νεανικός τύπος, Καταγραφή 1941-1945* (1987), *Η εθελκείωση μιας γενιάς. Νέοι και νέες στην Κατοχή και στην Αντίσταση* (2009) και *Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης. Κείμενα για τη γενοκτονία των Εβραίων* (2013). Διδάσκει Ιστορία στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και κάνει ένα Σεμινάριο σχετικό με τη γενοκτονία των Εβραίων, τη μνήμη της και τις αναπαραστάσεις της στο Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος.

Αθηνά Βογιατζόγλου. Αναπληρώτρια καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας. Έχει εκδώσει τα βιβλία *Η Μεγάλη Ιδέα του λυρισμού. Μελέτη του «Προλόγου στη Ζωή» του Σικελιανού* (1999), *Η γένεση των πατέρων. Ο Σικελιανός ως διάδοχος των εθνικών ποιητών* (2005) και *Ποίηση και πολεμική. Μια βιογραφία του Γιώργου Κοτζιούλα* (2015).

Φοίβη Γιαννίση. Καθηγήτρια αρχιτεκτονικής στο Τμήμα αρχιτεκτόνων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Έχει εκδώσει επτά βιβλία ποίησης, με πιο πρόσφατο την *Χίμαιρα* (2019).

Κατερίνα Λαφέρμου. Δημοσιογράφος.

Λομίνα Διαμαντοπούλου. Δημοσιογράφος στο τμήμα διεθνών ειδήσεων του ραδιοφωνικού σταθμού Αθήνα 9,84.

Λάκης Δόλγερας. Συγγραφέας. Βιβλία του: *Εξαασμένες ιστορίες* (2007), *Μια σκοτεινή υπόθεση* (2010), *Η δεύτερη συνάντηση της Ελεονώρας και του Νίκου* (2012), *Νικητές και νικημένοι* (2013), *Νεκρός στον ήλιο του Ιουλίου* (2015).

Γιάννης Δούκας. Γράφει ποίηση. Τα ως τώρα βιβλία του: *Ο κόσμος όπως ήθβα και τον βρήκα* (2001), *Στα μέσα σύνορα* (2011), *Το σύνδρομο Σταντάλ* (2013), *η θήβα μέμφρις* (2020).

Παναγιώτης Ελ Γκεντί. Υποψήφιος διδάκτωρ στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Ιστορικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Λευτέρης Ζαχαριουδάκης. Ερευνητής της φιλοσοφίας, με ενδιαφέρον για την σχέση μεταξύ (μετα)φιλοσοφίας και ιστορίας.

Γιώργος Ζεβελάκης. Ερευνητής της λογοτεχνίας. Μεταξύ άλλων δραστηριοποιείται, διατηρεί σημαντικό αρχείο το οποίο έχει χρησιμοποιηθεί στην έρευνα πολλών εργασιών στο χώρο της νεοελληνικής φιλοσοφίας. Κυκλοφορεί σε δική του επιμέλεια το βιβλίο: *Ο Μανώλης Αναγνωστάκης ανθολογεί* (2019).

Παναγιώτης Ιωαννίδης. Έχει εκδώσει τέσσερα βιβλία ποίησης: το τέταρτο: *Ρινόκερος* (2020). Μέλος της συντακτικής ομάδας του περιοδικού *ΦΡΜΚ* υπεύθυνος για την ποίηση στον ιστότοπο "und.Athens". επιμελητής των ποιητικών εκδηλώσεων «Με τα λόγια (γίνεται)».

Λένα Καλλέργη. Έγραψε τα βιβλία ποίησης *Περιστέρι ένα πλοίο* (2016) και *Κήποι στην άμμο* (2010). Έχει μεταφράσει άγγλους ρομαντικούς ποιητές (*Ανθολογία ρομαντικών ποιητών*, 2021), G. Leopardi, κ.ά.

Κώστας Θ. Καλόπουλος. Δημοσιογράφος και συγγραφέας. Βιβλία του: *Στην εποχή της περιπλάνησης* (2000), *Tilt! Δοκίμιο για το φλίππερ* (2005), *Far from the RAF. 30 χρόνια από το «γερμανικό φθινόπωρο»* (2007), *Καρέ-καρέ και άλλα διηγήματα* (2013), *Φλίππερ* (2016), *Όταν έρθει η μέρα που ξέρεις* (με τον Άγη Πετάλα, 2020), *Ένα φέρετρο για τη Σόφια* (με τον Ανδρέα Αποστολίδη, 2020), *MultiBall* (επιμ., 2020).

Ηλίας Κανέλλης. Δημοσιογράφος και κριτικός κινηματογράφου. Πρόσφατα βιβλία του, *Εθνοσυλλογικισμός* (2005), *Σταύρος Τσιώλης* (2006). Ετοιμάζεται *Το κίτς του ΣΥΡΙΖΑ*.

Κώστας Καραβίδας. Διδάκτωρ νεοελληνικής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέλος Ε.Δ.Π. του τμήματος Φιλολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Θανάσης Κουραβέλος. Ερευνητής συγγραφέας. Βιβλίο του: *Οι ρίζες της ανομίας* (με τον Θανάση Πολλάτο, 2017).

Κώστας Κωστής. Καθηγητής οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας στο τμήμα Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Βιβλία του: *Στον καιρό της πτώσης* (1995), *Η ιστορία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος (1914-1940)* (2003), *Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας* (2013), *Κράτος και επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Η ιστορία του Αλουμινίου της Ελλάδος* (2013), *Ο πλούτος της Ελλάδας. Η ελληνική οικονομία κατά τον 20 και 21ο αιώνα* (2019).

Δήμητρα Κωτούλα. Έχει εκδώσει τρεις ποιητικές συλλογές: *Τρεις Νότες για μια Μουσική* (2004), *Η Επίμονη Αφήγηση* (2017), *Θα ήσουν παντελώς ανυπεράσπιστος – Ποιήματα της λευκής σελίδας* (2021), καθώς και μεταφράσεις, σε συνεργασία με τον Χάρη Βλαβιανό, της Λουίζ Γκλκ.

Αντώνης Κωτίδης. Ομότιμος καθηγητής ιστορίας της τέχνης στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τελευταίο βι-

βλίο του: *Μοντερνισμός και παράδοση στην ελληνική μεταπολεμική και σύγχρονη τέχνη* (2011).

Ασπασία Λαμπρινίδου. Φιλολόγος, γράφει και μεταφράζει ποίηση. **Ιουλίτα Λυμπεροπούλου.** Συγγραφέας. Κυκλοφορεί το βιβλίο της *Η μοντζούρα* (2021).

Παναγιώτης Μαντζούφας. Καθηγητής συνταγματικού δικαίου στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Βιβλία του: *Το συνταγματικό ζήτημα στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης* (2000), *Συνταγματική προστασία των δικαιωμάτων στην κοινωνία της διακινδύνευσης* (2006), *Οικονομική κρίση και σύγχρονη* (2014), *Καλή νομοθέτηση και κράτος δικαίου* (2018).

Μέμη Μελισσαράτου. Δίδαξε νεοελληνική λογοτεχνία, γλώσσα και ιστορία στο Πανεπιστήμιο της Στοκχόλμης.

Μαργαρίτα Μέλιπεργκ. Φιλολόγος, με μεταπτυχιακές σπουδές στο τμήμα Κλασικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Στοκχόλμης. Πιο πρόσφατη μετάφρασή της: Γιασίμ Μοχάμεντ, *Μάστιγες ασήμαντων γεγονότων* (2021).

Άρτεμις Μιχαηλίδου. Διδάκτωρ μοντέρνας αμερικανικής ποίησης στο Πανεπιστήμιο του Exeter, επίκουρος καθηγήτρια στη Σχολή Ευελπίδων.

Μιγάλης Μόσχος. Φιλολόγος – ιστορικός, μεταφραστής στα ελληνικά του ποιητή Γιόζεφ Μπρόντοκι. Έχει την εποπτεία της απομνημόνευσης του London Hellenic Prize.

Γιάννα Μπούκοβα. Ποιήτρια, γράφει στα ελληνικά και στα βουλγαρικά. Βιβλία της: *Ο ελάχιστος κήπος* (2006) και *Δραπετομανία* (2018). Είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του περιοδικού ποίησης *ΦΡΜΚ*.

Χριστίνα Μυγδάλη. Φιλολόγος και μεταφράστρια. Διδάσκει διαπολιτισμική μετάφραση και θεωρία διασκευής στο ΕΚΠΑ και ασχολείται με την πρακτική της θεραπευτικής ανάγνωσης.

Σοφία Παπαδημητρίου. Μεταφράστρια.

Βασίλης Παπαδόπουλος. Πρέσβης και συγγραφέας. Υπηρετεί ως Γενικός Γραμματέας της Προεδρίας της Δημοκρατίας. Κυκλοφορεί το βιβλίο του: *Διπλωματία και ποίηση. Η περίπτωση του Γιώργου Σεφέρη* (2019).

Λόης Παπαδόπουλος. Δίδαξε αρχιτεκτονική στο ΑΠΘ και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Εξέδωσε ως επιμελητής συλλογικούς τόμους με αρχιτεκτονικά θέματα, μεταξύ των οποίων *Μετασχηματισμοί του Αστικού Τοπίου* (2000), *Το Αιγαίο: μια διάσπαρτη πόλη* (2006), *Ο αρχιτέκτων Δημήτρης Φατούρος* (2010).

Γιάννης Παπαδόπουλος. Φοιτητής Νομικής, γράφει για κόμικς και λογοτεχνία.

Όλγα Παπακώστα. Φιλολόγος. Έχει εκδώσει δύο ποιητικές συλλογές (η πιο πρόσφατη: *Μεταμορφώσεις*, 2018) και έχει μεταφράσει τις *Τουσκουλανές Διατριβές* του Κικέρωνα.

Κώστας Πηλωτής. Ποιητής και μεταφραστής.

Κωνσταντίνος Πίττας. Φωτογράφος. Βιβλία του, *Αθήνα, πόλη των γυναικών* (2017), *Εικόνες μιας άλλης Ευρώπης 1985-1989* (2018).

Διονύσης Σκλήρης. Φιλολόγος και θεολόγος, μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού *Σύναξη*, μάστερ στις σπουδές ύστερης αρχαιότητας με ειδίκευση στη νεοπλατωνική φιλοσοφία από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου και στη βυζαντινή φιλοσοφία από το Πανεπιστήμιο της Σορβόνης. Υποψήφιος διδάκτωρ στην πατρολογία.

Θωμάς Συμεωνίδης. Συγγραφέας, διδάσκων Φιλοσοφίας στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Πιο πρόσφατο βιβλίο του, *Μυθιστόρημα* (2017).

Κατερίνα Σχινά. Δημοσιογράφος, κριτικός λογοτεχνίας και μεταφράστρια. Μεταξύ άλλων έχει μεταφράσει βιβλία των Τόνι Μόρσον, Φίλιπ Ροθ, Ίαν ΜακΓουάν, Μάλκολμ Μπράντλεϊ, Τζορτζ Στάνερ, Τζόις-Κάρολ Οουτς. Το βιβλίο της, *Καλή και ανάποδη*, μεταφράστηκε και κυκλοφορεί στα γερμανικά.

Jean Tirole. Πρόεδρος της Σχολής Οικονομικών της Τουλούζης, διευθυντής σπουδών της Σχολής Ανωτάτων Σπουδών στις Κοινωνικές Επιστήμες (EHESP), ιδρυτικό μέλος του Ινστιτούτου Προχωρημένων Σπουδών της Τουλούζης και επισκέπτης καθηγητής στο Ινστιτούτο Τεχνολογίας της Μασαχουσέτης (MIT), οικονομολόγος που συγκαταλέγεται στους δέκα σημαντικότερους παγκοσμίως. Το 2014 τιμήθηκε με το Νόμπελ Οικονομικών Επιστημών. Σε λίγο θα κυκλοφορήσει στα ελληνικά το βιβλίο του, *Η οικονομική επιστήμη στην υπηρεσία του κοινού καλού*.

Δημήτρης Β. Τριανταφυλλίδης. Μεταφραστής και δημοσιογράφος, εκδότης της επιθεώρησης ρωσικού πολιτισμού *Στέππα*.

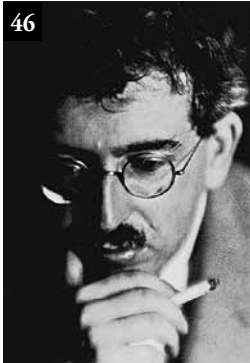
Μισέλ Φιάς. Συγγραφέας. Το μυθιστόρημα *Αυτοβιογραφία ενός βιβλίου* (1994) μεταφράστηκε στα γαλλικά. Η συλλογή διηγημάτων *Απ' το ίδιο ποτήρι και άλλες ιστορίες* (1999) τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος 2000. Σε λίγες μέρες θα κυκλοφορήσει η νουβέλα του, *Caput mortuum*.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου. Κριτικός λογοτεχνίας. Έχει γράψει τα βιβλία *Μίλτος Σαχτούρης: Η παράκληση του υπερρεαλισμού* (1991), *Οδόσημα* (1999) και μαζί με την Ελισάβετ Κοτζιά επιμελήθηκε την ανθολογία *Σύγχρονη Ελληνική Πεζογραφία* (1995). Τελευταίο βιβλίο του, *Η κίνηση του εκκρεμούς. Άτομο και κοινωνία στη σύγχρονη ελληνική πεζογραφία, 1974-2017* (2019).

Κίμων Χατζημίρος. Διδάσκει οικολογία και περιβαλλοντική πολιτική στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, μελετητής περιβαλλοντικών θεμάτων, συγγραφέας επιστημονικών βιβλίων και δημοσιεύσεων.

Νίκος Ψαρρός. Καθηγητής φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Λειψίας. Πρόσφατο βιβλίο του, *Από πλάγια οπτική γωνία* (2018).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Στο εξώφυλλο: Ο Σωτήρης Δημητρίου από τον Αλέκο Παπαδάτο.

7 **ΔΙΑΛΟΓΟΣ**
ΦΙΛΟΙ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΛΙΒΑΔΕΙΑΣ – SOS από τη Βιβλιοθήκη Λιβαδειάς

8 ΝΙΚΟΣ ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ – Η Διακήρυξη της Ελληνικής Ανεξαρτησίας της 15ης Ιανουαρίου 1822

12 **ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ**
ΔΟΜΙΝΑ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ – Το παιχνίδι με την Ουκρανία
ΝΙΚΟΣ ΨΑΡΡΟΣ – Επιστήμη και προφητεία
ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΟΣΧΟΣ – Ο Θερβάντες στη Χίο
JEAN TIROLE – Τι απέγινε το κοινό καλό;
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Β. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ – Η Ρωσία είναι Ευρώπη
(Συνέντευξη του γκαλερίστα και επιμελητή τέχνης Μαρράτ Αλεξάντροβιτς Γκέλιμαν)
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΝΤΖΟΥΦΑΣ – 200 χρόνια ελληνικού Συνταγματισμού

Σωτήρης Δημητρίου
36 ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ – Ο άνεμος φυσά στα πλατανόφυλλα
38 ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ – Σωτήρης Δημητρίου: «Ελευθερία και γλώσσα»

41 ΑΘΗΝΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ – Η συνομιλία έξι ποιητών με τον Κάλβο
46 ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΣ – Βάλτερ Μπένγιαμιν, μεταξύ Ντόρας και Μπαχτίν
48 ΚΩΣΤΑΣ ΚΩΣΤΗΣ – Η γοητεία της Επανάστασης
51 ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΕΛ ΓΚΕΝΤΙ – Κουήρ (ταξική) αγωνιστικότητα
54 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ – Δύσκολοι αποχαιρετισμοί
56 ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΑΒΙΔΑΣ – Η τραγωδία (και) ως φάρσα, ο εαυτός (και) ως παραίσθηση
57 ΘΩΜΑΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ – Μεταμφιέσεις της βίας
60 ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΣΚΛΗΡΗΣ – Ο Γιάννης Κιουρτσάκης ανέστιος στην «παγκόσμια επαρχία» (συνέντευξη)
64 ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ – Μια ριζοσπαστική φορολογική μεταρρύθμιση
66 ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΟΥΡΑΒΕΛΟΣ – Το ευαγγέλιο της προόδου και οι αρνητές του
68 ΙΟΥΛΙΑ ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΥ – *Ο Χάρτης* (Ποίημα)

71 **Η νέα Ελλάδα στην ξένη ποίηση**
ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΥΝ: Παναγιώτης Ιωαννίδης, Δημήτρης Άλλος, Ορφέας Απέργης, Φοίβη Γιαννίση, Γιάννης Δούκας, Λεντέρης Ζαχαριουδάκης, Λένα Καλλέργη, Δήμητρα Κωτούλα, Ασπασία Λαμπρινίδου, Μέμη Μελισσαράτου, Μαργαρίτα Μέλιπεργκ, Άρτεμις Μιχαηλίδου, Γιάννα Μπούκοβα, Χριστιάνα Μυγδάλη, Όλγα Παπακώστα, Κώστας Πλησιώτης

82 ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ-ΒΑΣΑΡ – Τραύματα και θαύματα μιας γενιάς
85 ΑΝΤΩΝΗΣ ΚΩΤΙΔΗΣ – Δεληβορριάς: άγγελος πρωτοστάτης
86 ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ – Η ιστορία των Ελλήνων
90 ΛΟΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ – Μεσογειακή αστικότητα: σκίτσα και απόλαυση της πόλης

Στήλες
33 **ΜΙΚΡΟΪΣΤΟΡΙΕΣ**, ΜΙΣΕΛ ΦΑΪΣ (Ανθολόγιο νέων πεζογράφων)
ΣΟΦΙΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ – Ξηροκάρπια
34 **EX SCIENTIA**, ΚΙΜΩΝ ΧΑΤΖΗΜΠΙΡΟΣ – Τύχη και αναγκαιότητα
94 **ΔΙΠΛΑ ΒΙΒΛΙΑ**, ΛΑΚΗΣ ΔΟΛΓΕΡΑΣ – Ηπειρώτικο πολυφωνικό τραγούδι
96 **BREVIS IN LONGO**, ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ – Στα χρόνια των Κομνηνών
97 **IN ADOLESCENTIA / ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΓΙΑ ΝΕΟΥΣ**
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΑΦΕΡΜΟΥ – Νευρωτικοί έρωτες
98 **ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ**, ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ – Συναντήσεις και εκδοτικά παράδοξα

Η νέα Ελλάδα στην ξένη ποίηση

Πώς προσέγγισαν την Νέα Ελλάδα –από το 1821 ως τις μέρες μας– οι ξένες ποιήτριες και οι ξένοι ποιητές, από τον γεννημένο το 1792 Άγγλο Percy Bysshe Shelley ως την 28χρονη σήμερα Κροάτισσα Marija Dejanović; Τι στάθηκε έμπνευσή τους, πέρα από τα αρχαία ίχνη;

ΜΕΤΑΦΡΑΖΟΥΝ:

Παναγιώτης Ιωαννίδης, Δημήτρης Άλλος, Ορφέας Απέργης, Φοίβη Γιαννίση, Γιάννης Δούκας, Λευτέρης Ζαχαριουδάκης, Λένα Καλλέργη, Δήμητρα Κωτούλα, Ασπασία Λαμπρινίδου, Μέμη Μελισσαράτου, Μαργαρίτα Μέλμπεργκ, Άρτεμις Μιχαηλίδου, Γιάννα Μπούκοβα, Χριστιάνα Μυγδάλη, Όλγα Παπακώστα, Κώστας Πλησιώτης

Δεκαέξι μεταφράστριες και μεταφραστές της ποίησης πέντε γλωσσών (αγγλικά, βουλγαρικά, κροατικά, ρωσικά και σουηδικά) μετέφρασαν και διάβασαν –στη διαδικτυακή εκδήλωση του «Με τα λόγια (γίνεται)» τον Μάρτιο 2021– ξένα ποιήματα για την Ελλάδα, γραμμένα μετά το 1821, με έμφαση στη νεότερη εποχή της, ή σε όψεις της Αρχαίας Ελλάδας που έχουν επιβιώσει αλλά βρίσκονται πέραν της μυθολογίας και της τραγωδίας – δηλαδή όψεις που δεν έχουν γίνει κοινός τόπος του παγκόσμιου πολιτισμού. Το αφιέρωμα αυτό δημοσιεύεται εμπλουτισμένο με τέσσερα ακόμη ποιήματα, παρουσιάζοντας την Νέα Ελλάδα μέσα από 21 ποιήματα 17 ξένων ποιητριών και ποιητών, με χρονολογική σειρά: από τον 19ο ως τον 21ο αιώνα.

Percy Bysshe Shelley (Αγγλία, 1792-1822)

Ένας φιλέλληνας που συμπονά τους Τούρκους

Είμαστε όλοι Έλληνες. Οι νόμοι μας, η λογοτεχνία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας, έχουν όλα τη ρίζα τους στην Ελλάδα. Γύρω από αυτό το φλογερό φιλελληνικό «πιστεύω» χτίζεται το μεγάλο –σε έκταση αλλά και φιλοδοξία– λυρικό δράμα «Ελλάς» [1], του μεγάλου ρομαντικού ποιητή Πέρσου Μπυς Σέλλεϋ, στενού φίλου του Βύρωνα, γραμμένο με ενθουσιώδη ταχύτητα τον Οκτώβριο του 1821 στην Πίζα της Ιταλίας, τόπο μόνιμης κατοικίας του, και δημοσιευμένο τον Φεβρουάριο του 1822 στο Λονδίνο, με στόχο να κινητοποιήσει τη βρετανική κοινή γνώμη υπέρ της Ελληνικής Επανάστασης.

Ο Σέλλεϋ γνωρίζει στην Πίζα τον εξόριστο Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο και τη μικρή ελληνική παροικία γύρω από αυτόν. Στον Μαυροκορδάτο, μάλιστα –τον μετέπειτα πολιτικό και στρατιωτικό της Ελληνικής Επανάστασης–, θα αφιερώσει και το ποίημά του. Ακούει με απληστία τα νέα που φτάνουν στην Πίζα από την επαναστατημένη Ελλάδα, ενθουσιάζεται, ανησυχεί, φοβάται, ονειρεύεται, φλέγεται: εξιστορεί με ομηρική γλαφυρότητα και φρενιτιώδη ρυθμό τα συμβάντα της Ελληνικής Επανάστασης, μέσα από τα μάτια των ηττώμενων Τούρκων, και τραγουδάει με διάφανο λυρισμό τη «διάγεια που είναι η Ελλάδα», η αρχαία αλλά και η νέα, που «μέλλει να ακολουθήσει στα χάρια των προγόνων», κι ας είναι ακόμα αβέβαιη η έκβαση της Επανάστασης. Προφητεύει μάλιστα τη νίκη των Ελλήνων κατά του δυνάστη τους ήδη από το 1821, όταν η επιτυχία της Επανάστασης φαντάζει μάλλον απίθανη. Πρόκειται, κατά έναν τρόπο, για μια αυτοεκπληρούμενη προφητεία: όσο περισσότεροι Ευρωπαίοι βλέπουν τους Νεοέλληνες ως ήρωες, τόσο πιο πιθανό γίνεται να επικρατήσουν αυτοί έναντι των Τούρκων.

Για τον Σέλλεϋ η Ελληνική Επανάσταση είναι κυρίως μια πνευματική και κοινωνική επανάσταση, η επανάσταση ενός λαού κατά ενός απολυ-

ταρχικού μονάρχη (του Σουλτάνου Μαχμούτ Β') και όχι τόσο μια στενά εθνικιστική επανάσταση.

Γι' αυτό και προτάσσει στο ποίημα μια εισαγωγή που μοιάζει με προκήρυξη πολιτικών φρονημάτων, σε πολεμικό, φλογερά ενθουσιώδη τόνο:

«Η απάθεια των κυβερνώντων του πολιτισμένου κόσμου έναντι της καταπληκτικής αυτής συγκυρίας όπου οι απόγονοι του έθνους στο οποίο χρωστούν τον πολιτισμό τους αναγεννώνται από την τέφρα των ερειπίων τους, μοιάζει εντελώς ανεξήγητη στα μάτια του απλού θεατού των συμβάντων της μοιραίας αυτής σκηνής. Είμαστε όλοι Έλληνες. Οι νόμοι μας, η λογοτεχνία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας, έχουν όλα τη ρίζα τους στην Ελλάδα. Αν δεν ήταν η Ελλάδα, η Ρώμη –διδάσκαλος, κατακτητής, ή και μητρόπολη των προγόνων μας– δεν θα έφερε καμία φώτιση μοναχά με τα όπλα της, και μπορεί ακόμα να ήμασταν βάρβαροι κι ειδωλολάτρες· ή, ακόμα χειρότερα, μπορεί να φτάναμε στη στασιμότητα και την ένδεια των κοινωνικών θεσμών που χαρακτηρίζουν την Κίνα και την Ιαπωνία.

Η ανθρώπινη μορφή και ο ανθρώπινος νους άγγιξαν στην Ελλάδα μια τελειότητα που εντυπώθηκε ως εικόνα σε αυτά τα αφεγγόμενα δημιουργήματα, τα θαύσματα των οποίων κάνουν την νεότερη τέχνη ν' απελπίζεται, μια τελειότητα που μετέδωσε ερεθίσματα και ώσεις που δεν θα πάψουν ποτέ, μέσα από χιλιάδες αγωγούς φανερός ή αδιόρατης λειτουργίας, να εξυγεννίζουν και να τέρπουν την ανθρωπότητα μέχρι τον αφανισμό του είδους».

Εδώ βρίσκεται η πρώτη διατύπωση της περίφημης φράσης «Είμαστε όλοι Έλληνες», μιας φράσης που τόσες φορές και σε τόσο διαφορετικές περιπτώσεις έχει έκτοτε χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει η ανθρωπότητα την αλληλεγγύη της προς διάφορα έθνη, μειονότητες και άλλες ομάδες που βρίσκονται υπό διωγμό – βλέπε, ως ένα από τα πιο πρόσφατα παραδείγματα, και το γαλλικό «Nous sommes tous Charlie» [Είμαστε όλοι Σαρλί], σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους δημοσιογράφους που έπεσαν θύματα της

επίθεσης τζιχαντιστών στα γραφεία του σατιρικού περιοδικού *Charlie Hebdo*, στο Παρίσι, τον Ιανουάριο του 2015, μιας επίθεσης που επανήλθε στην επικαιρότητα με τον πιο φρικτό τρόπο όταν, τον Οκτώβριο του 2020, αποκεφαλίστηκε Γάλλος καθηγητής μέσης εκπαίδευσης επειδή έδειξε στους μαθητές του τα σκίτσα του *Charlie* που σατίριζαν τον Μωάμεθ, και, εν συνεχεία, αναζωπυρώθηκε η αντιπαράθεση μεταξύ κοσμικού γαλλικού κράτους και Μουσουλμάνων, με τον πρόεδρο Μακρόν να αναρτά γιγαντιαίων διαστάσεων σκίτσα του *Charlie* στις προσόψεις πολλών δημόσιων κτιρίων στη Γαλλία.

Μεγάλη η απόσταση από την Πίζα του 1821 στο Παρίσι του 2015 και του 2020, αλλά ίσως μικρότερη απ' όσο νομίζουμε.

Αυτό με έκανε να παραθέτω σήμερα τον Σέλλεϋ – η αίσθηση ότι, αντίθετα απ' ό,τι λέει ο ίδιος στο τέλος του δραματικού του ποιήματος, ο κόσμος δεν έχει καθόλου κουραστεί να ζει στα περασμένα, ή, αν έχει κουραστεί, δεν μπορεί παρά να τα ξαναζεί, καταδικασμένος να τα επαναλαμβάνει καθηλωτικά.

Και, σε σχέση με αυτήν την καθήλωση, κάτι ενδιαφέρον κομίζει ο Σέλλεϋ από τα βάθη του μεγαλορρήμονος ρομαντισμού του.

Ακολουθώντας τους *Πέρσες* του Αισχύλου και προτάσσοντας ως προμετωπίδα μια φράση από τον Οιδίποδα του Σοφοκλή, ο Σέλλεϋ κάνει απόλυτα σαφές ότι τον κινεί και τον συγκινεί ο δεσμός των σύγχρονων Ελλήνων με τους αρχαίους προγόνους. Επιβεβαιώνοντας αλλά και προεκτείνοντας την πνευματική σύλληψη του Βίνκελμαν [2] και όλων των λοιπών Γερμανών του νεοκλασικισμού, που είδαν τα αρχαία μνημεία ως κάτι σύγχρονο, ως κάτι που έπρεπε να μελετηθεί συστηματικά, ο Σέλλεϋ βλέπει «στα αρχαία μνημεία τη σύγχρονη θλίψη», αλλά και τη δυνατότητα της επαναμάγευσης, της μυθοποίησης, στην οποία τόσο πιστεύουν οι Ρομαντικοί.

Η αρχαιότητα είναι γι' αυτόν –που μόλις έχει γράψει το μείζον ποίημα Adonais (δηλαδή Άδωνις) για τον πρόωρα χαμένο φίλο του, τον John Keats, και λίγο πριν, τον *Προμηθέα Λυόμενο*, πάλι στα χνάρια του Αισχύλου– ζωντανή, απτή πραγματικότητα, αλλά και μύθος, ο μείζων μύθος που μπορεί να μας αποκαλύψει την πραγματική ζωή. Οι αναφορές στην αρχαία μυθολογία και ιστορία κατακλύζουν ολόκληρο το έργο του. Και η σύνδεση, αν όχι ταύτιση, των αρχαίων με τους νέους Έλληνες, που μιλούν την ίδια γλώσσα και κατοικούν, ως τοποτηρητές του αρχαίου πνεύματος, τα ίδια μέρη, είναι μια πράξη σχεδόν φυσική για τον Σέλλεϋ και τους ρομαντικούς. Η σύγχρονη «Αρκαδία», η νέα Ελλάδα με την παραμυθένια φύση και τα εγκατεσπαρμένα ερείπια, είναι γι' αυτούς η πιο μεστή, η πιο οριστική διαφυγή από τον στείρο κόσμο των κοινωνικών συμβάσεων και των τεχνολογικών επιτεύξεων – και η καλύτερη αφορμή για την ανικανοποίητη νοσταλγία, για το αγγλικό yearning, το γερμανικό Sehnsucht, μια νοσταλγία για τον αρχέγονο όλβο, τη μακάριο ευτυχία που ποτέ δεν θα μπορούσαμε να γευτούμε ξανά.

Απόρροια, σχεδόν, αυτής της μυθοποιητικής αρχαιολατρίας είναι και η ποιητική διατύπωση στο δράμα «Ελλάς», για άλλη μια φορά από τον Σέλλεϋ, της κατασταλαγμένης πλέον αθεΐας του και της εχθρότητάς του προς κάθε μορφή εκκλησιαστικά οργανωμένης θρησκείας. Δεν είναι η Χριστιανοσύνη η κατάληξη που προφητεύει ο εξόδιος χορός, αλλά η «Κρόνιος ευτυχία», δηλαδή η επάνοδος σε μια εποχή «πριν από τους θεούς» και την έριδα που αυτοί εγκαινίασαν:

*«Κρόνος και Έρως ξαναφέρνουν νέα ήθη,
πιο καλοί κ' αγαθοί
από τον Έναν που αναστήθη
κι απ' τους θεούς που πέσαν ή επιζήσανε στη γη:
Ούτε αίμα, ούτε χρυσάφι τους βωμούς τους
δεν προικίζει,
μονάχα δάκρυα σπονδής και ό,τι το άνθος
συμβολίζει».*

Ο ποιητής γίνεται ακόμα πιο σαφής στις σημειώσεις που συνοδεύουν το ποίημα. Παρ' όλο που εκφράζει τον θαυμασμό του για την ανθρώπινη υπόσταση του Ιησού και το μεγαλείο του μαρτυρίου του, αρνείται να αποδεχθεί τον χριστιανικό Θεό που επιμένει να βασανίζει τους ανθρώπους που ο ίδιος δημιούργησε. Τα σχετικά χωρία είχαν, βεβαίως, φρονίμως αφαιρεθεί από τον εκδότη Ollier, όμως αποτελούν πλέον αναπόσπαστο μέρος του έργου.

Άρα είναι σαφές ότι ο Σέλλεϋ εχθρεύεται, ή, πιο έντονα, πραγματικά βδελύσσεται και τον χριστιανικό φονταμενταλισμό – καταδικάζει, για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση του συρμού, τη βία απ' όπου κι αν προέρχεται.

Έλληνες και Τούρκοι, Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι –παρά την μυθοποιητική αγάπη του για την αρχαία Ελλάδα– παρουσιάζονται ως φριχτά εναγκαλισμένοι σε έναν χορό θανάτου.

Να πώς περιγράφει ο υπασπιστής του Σουλτάνου μια ναυμαχία μεταξύ Χίου και Σάμου: *Ήμουν κι εγώ εκεί,*

*τη μέρα της ντροπής. Ο στόλος των Ελλήνων
κατέβαινε απ' το βορρά στο πρώτο φως της μέρας,
κι έπλεε πάνω στον ορίζοντα πλήθος από καράβια,
τόσα όσα οι γερανοί στον άνεφο άνεμο
της Θράκης.*

Η μοίρα μας μετέφερε δέκα χιλιάδες άντρες προς Ναύπλιο, όταν η ναυμαχία άναψε. –

Πρώτα μέσα απ' των κανονιών μας το χαλάζι τα σβέλτα υδραϊκά μπάρκα με κοντό πανί χυμήξανε: – πλοίο με πλοίο, κανόνι

με κανόνι, άντρας μ' άντρα παλεύανε πολεμικά

αγκαλιασμένοι, αζεχώριστοι εξόν από το θάνατο ή τη νίκη.

Η τρικυμία της λυσοσμένης μάχης τάραζε ως μες στα κρυσταλλένια βάθη τους τα

άσπιλα νερά

κι έσειε τον ουράνιο θόλο των χρυσών νεφών που στηριζόταν πάνω σε εκατό γαλαζονήσια.

Στα σύντομα διαλείμματα απ' το κανονίδι, μία κραυγή συλλογική απ' το θύτη κι απ' το θύμα ακούγονταν, και ένα σύννεφο αφανισμού ετύλιγε

το απρόοπτο συμβάν, ώσπου ο βοριάς δυνάμωσε απ' τη μεριά της θάλασσας

και σήκωσε το βέλο της κάπνας του πολέμου – κι ύστερα,

ζήτη η νίκη!

Γιατί νομίζαμε ότι τρεις φρεγάτες απ' τ' Αλγέρι ερχόντουσαν απ' τη μεριά της Νάξου να

βοηθήσουν, όμως

είδαμε ξαφνικά να λάμπει ο αποτρόπαιος σταυρός

ξοπίσω και μπροστά κι ανάμεσά μας – σύμβολο θανάσιμο,

που στράγγιξε με τις αχτίδες του τη δύναμη της μουσουλμανικής καρδιάς,

όπως ο ήλιος ρουφάει τη δροσιά. –Τι άλλο να πο; Το βάλουμε στα πόδια!–

Το μονοπάτι του μεσημεριού έλαμπε μέσα στον αφρό τον ματωμένο,

κι η αντηλιά απ' τα πλοία έκανε τον ήλιο να χλωμιάζει:

μέσα στο άγριο φως οι ίσκιοι των πανιών γίνονταν κόκκινο του αίματος,

και σβήνανε οι όψεις των προσώπων.

Ήτανε καράβια

που τάζαν την αχόρταγη φωτιά, ως κάτω στα ίσαλα τους·

άλλα ανατιναγμένα· και άλλα βαριά

βουλιάζανε· και των συντρόφων τα ουρλιαχτά πεθαίνουν στον αέρα,

που πέρα μακριά μάς πήγαινε γοργά,

και τα 'φερνε σε μας αφού είχαν πεθάνει. Χάθηκαν εννιά χιλιάδες!

Τους γύπες είδαμε, λεγεώνα του ουρανού, πάνω νερά

πηγαίνοντας στο χείμαρρο του μολυσμένου ανέμου·

σκούζοντας κατεβαίνανε απ' τις κορφές των βράχων,

σκίζαν την κάπνα από το θειάφι του πολέμου και σταλιάζανε

καθένας πάνω σε κουφάρι αγαπημένο που κολύμπαε στο αίμα,

σαν την καταραμένη του ψυχή ή σαν τον άγγελό του,

άγγελος εξολοθρευτής στον κόρφο της θαλάσσης. *Είδαμε και τον σκύλο να 'ρχεται γοργά,
να κάτσει στο τραπέζι. [3]*

*Ξύπνησε άγρια χαρά της θάλασσας τον άφωνο λαό,
κι η αδηφάγα Πείνα βγήκε απ' το θαλάμι της
να κατοικήσει με τον πόλεμο, μ' εμάς και την
απελπισιά μας.*

Μας βρήκε η νύχτα ώρες τρεις στα δυτικά της Πάτμου,

και με τη νύχτα η θύελλα –

Θύτες και θύματα δεν διαφέρουν πια και τόσο, καθώς ο υπασπιστής περιγράφει τον όλεθρο που σκόρπισε ο ελληνικός στόλος στις τάξεις των Τούρκων.

Δεν μοιάζει και τόσο φιλελληνική αυτή η περιγραφή, αφού η τραγωδία που επιφυλάσσει ο πόλεμος για τους Τούρκους περιγράφεται με όλη την ποιητική μαστοριά του Σέλλεϋ – είναι μια μαστοριά που ξεχειλίζει από συμπόνια, από πόνο για το «κοινό» των ανθρώπων.

Οπότε, η πραγματικότητα του πολέμου, η φρικιαστική βία, κάνει τις αδρές διαχωριστικές γραμμές μεταξύ πιστών και απίστων, χριστιανών και βαρβάρων –τις οποίες, σχεδόν από κεκτημένη ταχύτητα, φαίνεται γενικά να υπερασπίζεται ο Σέλλεϋ– να μοιάζουν πλέον χονδροειδώς αφελείς.

Ο Σέλλεϋ είναι φιλελεύθερος, όμως ο φιλελευθερισμός του, η φλογερή αγάπη του για την ελευθερία, δεν έχει εθνικό αλλά ταξικό πρόσημο. Περισσότερο δηλαδή θαυμάζει την όποια επανάσταση ως έναν ξεσηκωμό των κοινωνικά καταπιεσμένων εναντίον των καταπιεστών τους. Σε μια άλλη παράγραφο της εισαγωγής του στο ποίημα «Ελλάς», την οποία επίσης αφαίρεσε (!) ο εκδότης Ollier, ο Σέλλεϋ γράφει:

*«Αν ποτέ και ο αγγλικός λαός κερδίσει την
ελευθερία του, θα ανακαλεί τον ρόλο που δια-
δραματίζουν σε αυτό το δράμα αναβίωσης της
ελευθερίας [4] εκείνοι οι οποίοι θεωρούν ότι
εκπροσωπούν την θέλησή του, με αισθήματα
που οι τελευταίοι θα όφειλαν να έχουν προ-
βλέψει. Η τωρινή εποχή είναι εποχή πολέμου
των καταπιεσμένων εναντίον των καταπιε-
στών τους, και κάθε ένας από αυτούς τους αρ-
χισημομορύτες των προνομιούχων συμμοριών
δολοφόνων και απατεώνων, που ονομάζονται
Ηγεμόνες, ζητούν βοήθεια ο ένας απ' τον άλ-
λον εναντίον του κοινού εχθρού και αναβάλλ-
λουν τις έριδες τους ευρισκόμενοι ενώπιον
υπέστερου φόβου. Αυτής της ιερής συμμαχίας
[5] όλοι οι δυνάστες της γης αποτελούν κατ'
ουσίαν μέλη. Όμως ένα νέο γένος ανθρώπων
έχει κάνει την εμφάνισή του παντού στην Ευ-
ρώπη, αναθρεμμένο ώστε να απεχθάνεται τις
ιδέες που αποτελούν τα δεσμά του, και αυτό το
γένος θα συνεχίσει να παράγει νέες κι ακμαίες
γενιές ώσπου να εκπληρώσει το πεπρωμένο
που οι τύραννοι προβλέπουν και τρέμουν».*

Τι παραπάνω θα περιείχε το μανιφέστο ενός ριζοσπάστη σοσιαλιστή; Αξίζει να σημειωθεί ότι την παράγραφο αυτή επανέφερε στη θέση της ο Buxton Forman 70 χρόνια αργότερα (!),

για την έκδοση των Ποιητικών Απάντων του Σέλλεϋ, το 1892.

Η λύση για τον σκεπτόμενο φιλελευθερισμό –και άρα για τον σκεπτικιστικό φιλελλητισμό– του ποιητή δεν είναι τελικά ο διαχωρισμός σε πιστούς και αμαρτωλούς, άμωμους και μιάσματα, Χριστό και Σατανά – γι' αυτό και ο φαουστιανός έμπνευσης ποιητικός Πρόλογος του δράματος, όπου ο Χριστός εμφανίζεται να μιλά υπέρ των εξεγερμένων Ελλήνων και ο Σατανάς εναντίον τους, αφαιρέθηκε από τον ποιητή πριν φτάσει το χειρόγραφο στο τυπογραφείο.

Άρα τι κομίζει ο Σέλλεϋ για τη νεότερη, αλλά και την εντελώς πια «σύγχρονη» Ελλάδα μας;

Ίσως κάπως απροσδόκητα για έναν φλογερό ρομαντικό, μας δείχνει έναν δρόμο καταλλαγής, μετριάσμου των εθνικών παθών. Είναι ένα έμμεσο κάλεσμα προς έναν νέο κατευνασμό, όπου δεν ωφελεί να τονίζουμε τα όρια αλλά τη διαπερατότητά τους – όχι το απαραβίαστο αλλά το πολλαπλώς και αναπόδραστα *παραβιαζόμενο* των συνόρων μας από στρατιές κατατρεγμένων, καθώς ο κόσμος ολόκληρος τείνει να γίνει ένας.

Σημειώσεις

[1] Το λυρικό δράμα «Ελλάς» του Percy Bysshe Shelley κυκλοφορεί πλέον από τις εκδόσεις Gutenberg, στην νέα μετάφραση του Ορφέα Απέργη.

[2] Johann Joachim Winckelmann [Γιόχαν Γιόακιμ Βίνκελμαν], μείζων ιστορικός της τέχνης, 1717-1768, που πρώτος συστηματοποίησε τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής τέχνης, ασκώντας βαθιά επιρροή όχι μόνον στην αρχαιολογία και την ιστορία της τέχνης, αλλά και στη ζωγραφική, τη λογοτεχνία, ακόμα και τη φιλοσοφία. Το έργο του *Ιστορία της Αρχαίας Τέχνης* (1764) έγινε σημείο αναφοράς, επηρεάζοντας τους Χέρντερ, Γκαίτε, Χαϊντενλιν, Χάινε, Νίτσε, Σπένγκλερ, και οδηγώντας έτσι σε αυτό που η Eliza Butler ονόμασε το 1935 «τυραννία της Ελλάδας επί της Γερμανίας».

[3] «Είδαμε και τον σκύλο...»: Εννοεί το σκυλόψαρο.

[4] Εννοεί την Ελληνική Επανάσταση.

[5] Η Ιερά Συμμαχία είχε ιδρυθεί τον Σεπτέμβριο του

Πορτρέτο του Πέρου Μπυς Σέλλεϋ από τον Alfred Clint (1829)

1815, την επαύριον της ήττας του Ναπολέοντα στο Βατερλώ, με συνθήκη την οποία υπέγραψαν οι Ρωσία, Αυστρία και Πρωσία· δεδηλωμένος στόχος της ήταν η επικράτηση του χριστιανισμού ως βάσης των διεθνών σχέσεων. Για τους ανά την Ευρώπη φιλελεύ-

θερους, αποτελούσε επιτομή του αντιδραστικού κλίματος που μάλιστα την Ευρώπη στους χρόνους μετά τον Ναπολέοντα.

– μετάφραση, παρουσίαση, σημειώσεις: Ορφέας Απέργης

Elizabeth Mayhew Waller Edmonds (Αγγλία, 1821-1907)

Υπόθεση Dr. Assinder – Mrs. Edmonds

Επέλεξα να μεταφράσω ένα ποίημα γραμμένο από μια αγγλίδα περιηγήτρια, συγγραφέα και μεταφράστρια που *γεννήθηκε* το 1821. Η κυρία Έντμοντς –κατά κόσμον Ελίζαμπεθ Μαίυχιον– υπήρξε το αντικείμενο της διδακτορικής διατριβής της ερευνήτριας και φίλης μου Dr. Smele Assinder, της οποίας τη δουλειά παρακολούθησα με ενδιαφέρον από την πρώτη στιγμή. Οι χρυσές κλωστές που συνδέουν αυτές τις δυο γυναίκες είναι η αγάπη τους για την Ελλάδα και τον ελληνικό πολιτισμό, καθώς και η επιμονή τους να μελετούν τα Νέα Ελληνικά σε καιρούς που –για διαφορετικούς λόγους– η έρευνα και οι σπουδές στρέφονται προς τα κλασσικά γράμματα.

Το συγκεκριμένο ποίημα λειτουργεί ως επίγραμμα σε ένα από τα μυθιστορήματα της κυρίας Έντμοντς με τίτλο *Amygdala* (1894), του οποίου κεντρική ηρωίδα είναι μια νεαρή Ελληνίδα, κόρη ιερέα, που παίρνει μέρος στην Ελληνική Επανάσταση μεταμφιεσμένη σε άντρα! Το ποίημα γράφτηκε με αφορμή ένα μαρμάρينو ανάγλυφο που ανακαλύφθηκε το 1888, από όπου αναδύεται η θεά Αθηνά πενθούσα, θρηνούσα, ή έστω σκεπτική. Ίσως το πώς ένιωσε η συγγραφέας όταν την είδε να μας θυμίζει κάτι από την Αθήνα τη σημερινή.

*Η Αθηνά, που μ' ένα σύννεφο σκιά στο μέτωπό της
Εκείνη που στο μεγαλείο της γαλήνια μοιάζει μα
και σκυθρωπή
Πολλάκις είδαμε το γαλανό το βλέμμα*

*το λαμπρό της
Νηφάλια να καθρεφτίζει της σοφίας την ισχύ
Και τώρα από το σκαλισμένο μάρμαρο προβάλλει
Που μες στη γη κειτόταν προσδοκώντας χρόνια
Κοίτα, η θεά, στεφανωμένη με κορώνα
Θλιμμένη όψη, γέρνει το κεφάλι.*

*Σαν όραμα προφητικό παρουσιάσθη
Εμπρός στα μάτια εκείνου που στην Τέχνη
η χαρά του αφθονεί
Και σήκωσε τη φοβερή του σμίλη ακούσια να
καταγράψει
ότι τριγύρω ερημιά επικρατεί
κι ενώ περίμενε αντήχηση παιάνων
κλάμα πικρό και γοερό αντιλαλεί;*

– μετάφραση, παρουσίαση: Χριστιάνα Μυγδάλη

Oscar Wilde (Ιρλανδία, 1854-1900)

IMPRESSION DU VOYAGE

Νερά σαπφείρινα κι ο ουρανός
έκαιγε στον αιθέρα σαν οπάλι.
Με ούριο άνεμο σηκώσαμε πανιά
για της Ανατολής τα γαλανά τα κάλλη.
Το μάτι μου απ' την πλώρη αγκαλιάζει
ζακυνθινούς κολπίσκους κι ελαιώνες,
τον βράχο της Ιθάκης, τον Ανκάονα
τις κορφές γεμάτες κίονια και της Αρκαδίας
τους ανθόσπαρτους λειμώνες.
Πανί που στο κατάρτι κυματίζει,
ο παφλασμός του κύματος στο πλάι,
των κοριτσιών τα γέλια από την πρόννη
κι όλα τα υπόλοιπα σιωπή:
- σαν άρχισε η Δύση να φλογίζει
κι ο ήλιος κόκκινος τη θάλασσα να αγγίζει,
πάτησα επιτέλους σε γη ελληνική.

~

ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΡΓΟΥΣ

Τα λαζεντά σκαλιά έχουν πνίξει οι παπαρούνες
κι οι τσουνκιδές:
δεν ψάλλει πια ο ποιητής με θάνατο
στεφάνι της ελιάς
το ευφρόσυνο τραγούδι του, ούτε οι κραυγές
της Τραγωδίας σκίζον
τον αέρα· γλυκά τα άγουρα στάχια κυματίζουν
εκεί που με ρυθμό ζωηρό κινούνταν κάποτε ο Χορός·
ο οίνος πόντος πέρα στην Ανατολή,
βράχια χρυσά που γίναν της Δανάης η φυλακή·
και χαμηλά στο βάθος το βεβηλωμένο Άργος.

Δεν είναι η ώρα να θρηνηίς το παρελθόν,
πώς ένα έθνος ναυαγεί απ' τον Χρόνο τσακισμένο,
ή πώς στις τρικυμίες της Μοίρας έχουν
όλα αφανιστεί.
Τώρα έξω απ' την πόρτα μας κραυγάζουν οι λαοί,
ο κόσμος γέμισε έγκλημα, κρίματα και πανούκλα
και για το Χρήμα ως κι ο Θεός θα εκθροιστεί!

Ο Όσκαρ Ουάιλντ ήρθε στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1877, κάνοντας ένα διάλειμμα από το κολέγιο Μώντλιν της Οξφόρδης, όπου σπούδαζε εκείνη την εποχή κλασική φιλολογία. Αν και η ιδιότητα του κλασικού φιλόλογου δεν είναι η πρώτη που μας έρχεται στο νου όταν ακούμε το όνομά του, οι βιογράφοι του αναφέρουν ότι σε ηλικία δώδεκα ετών μπορούσε να απαγγέλλει Όμηρο από στήθους, ενώ η ποιήτρια μητέρα του διάβαζε στο σαλόνι της τον Προμηθέα Δεσμώτη του Αισχύλου από το πρωτότυπο. Το πρώτο ποίημα λέγεται ότι γράφτηκε στο πλοίο που τον μετέφερε από την Ζάκυνθο στο Κατάκολο της Ηλείας για να μεταβεί εν συνεχεία στην Ολυμπία· το δεύτερο, κατά την επίσκεψή του στο αρχαίο θέατρο του Άργους. Άλλοι σταθμοί του ταξιδιού του ήταν η Ανδρίτσαινα, ο ναός του Απόλλωνα στις Βάσες, το Ναύπλιο, η Αίγινα, η Αθήνα, οι Μυκίνες. Επιστρέφοντας στο κολέγιο με τριών εβδομάδων καθυστέρηση, τιμωρήθηκε και έχασε το εξάμηνό του. «Με απέβαλαν από την Οξφόρδη», είπε θυμωμένος, «επειδή ήμουν

ο πρώτος προπτυχιακός φοιτητής που επισκέφτηκε την Ολυμπία». Στην, κατά τόπους ελεύθερη, μετάφρασή μου, διατήρησα τα κεφαλαία του πρωτοτύπου σε αφηρημένες έννοιες όπως ο Χρόνος ή η Μοίρα, από σεβασμό προς την ρομαντική παράδοση του 19^{ου} αιώνα.

– μετάφραση, παρουσίαση: Όλγα Παπακώστα

*

Hjalmar Gullberg (Σουηδία, 1898-1961)

ΜΕ ΑΚΡΟΔΑΧΤΥΛΑ ΔΕΙΛΑ

Ο Ερμής στην Ολυμπία

Με ακροδάχτυλα δειλά περιδιαβαίνω
το πρόσωπο του θεού, κλείνω τα μάτια
γιατί τόση ομορφιά τυφλώνει,
μα κι από σεβασμό. Αγγελιαφόρε,
σε ποια στροφή του χρόνου ξεσκίστηκε
το χέρι σου;
Πού έχασες της φτέρνας τα φτερά; Πότε
κατέπεσε ο ναός;
Εκεί που ιερή αιδώς τον ξένο κυριεύει,
ανασηκώνεται με τοακισμένη λάμψη
η γυμνότη σου
απ' τα συντρίμια. Ένας θεός νοιάζεται
να κρατήσει την πρέπουσα απόσταση
από τον θνητό.

Απ' το πηγούνι ως τα ζουμπούλια των
σγουρών μαλλιών
με μια αφή τυφλού που έκανε δικαίωμα
το άγγιγμα
αχνάγγιζαν τα χέρια μου το μαρμαρένιο
μάγουλό του, κινήθηκαν απάνω στην
καμπύλη των χειλιών,
αναζητώντας τη λέξη που 'κλειναν πίσω τους.
Τι αποδείξεις έχουμε ότι τ' αγάλματα είναι νεκρά
άλλο απ' το κομμάτιασμά τους, την παγερή
τους την απόσταση;
Ποιος ξέρει πόσο ακόμη ζουν μέσα στην πέτρα;
Αν θέλουν να μας δώσουν ύστατο μήνυμα
πρέπει εμείς να πάμε να τα βρούμε, μεσοστρατίς.

Έτσι κι εγώ στα νιάτα μου ταξίδεψα στην
Ολυμπία
ν' ανταμωθώ με τον απεσταλμένο
της αιωνιότητας.

Βοηθημένος απ' τους δέκα ιχνηυτές,
ανέρους σαν πεταλούδες, γοργούς
σαν σαύρες στα χαλάσματα, ρώτησα τον ωραίο
οδηγητή των σκιών τι ήταν αυτό που γνώριζε
το γελαστό του στόμα. Μα η απάντησή του
απόμεινε στον κάτω κόσμο. Τι να 'καναν
τα χέρια μου;
Μονάχα, έρμα, έρχονται τα δύο χέρια μου
πίσω σε μένα. Η παγωνιά τους με τρομάζει.

(Από τη συλλογή Νεκρικό Εκμαγείο
και Παράδεισος, 1951)

ΤΟ ΑΓΟΡΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΛΥΜΠΙΑ

Σκηές μικρές μένουν στη μνήμη.
Κοιμήθηκα καθώς περιμένα πρωινό συρμό
για λίγη ώρα στο χορτάρι πλάι στον Αλφειό.

Κι όταν ξανάνοιξα τα βλέφαρά μου,
τ' αγόρι στέκονταν ορθό μπροστά μου με
μανδύα βοσκού.
Έδιωχνε πέρα το σκυλί του μ' ένα κοντρό ραβδί.

Στο σύντομο που είδα όνειρο είχα βρεθεί
χιλιάδες μίλια μακριά απ' τον Αλφειό,
έτσι που στην αρχή πίστεψα πως και τ' αγόρι
ήταν όνειρο.

Μα ήταν αληθινό, είχε γεννηθεί πλάι σε
ποτάμι ελληνικό.
Το βλέμμα του γεμάτο απορία όπως βρισκόταν
μπροστά σε ξένο άντρα που κοιμόταν.

Να μάθει ήθελε από τα πού είχα 'ρθεί
κι ονόματα από χώρες μακρινές,
που στο δικό του τόπο δεν τις είχε ακούσει.

Η φλόγα η καθάρια, η ψυχή της Ελλάδος,
έκαιγε στη ματιά του καθώς μ' αποχαιρέτα.
Βιόλες έλαμπαν γύρω στη γυμνή του φτέρνα.

Μια σύντομη συνάντηση στην άκρη άλσους ιερού...
Έφυγα με το τραίνο στο πρώτο φως του πρωιού.
Κι αυτός με το σκυλί του τράβηξε ίσα κάτω στο ποτάμι.

(Από τη συλλογή Αγάπη στον εικοστό αιώνα, 1933)

Ο Γιάλμαρ Γκούλμπεργκ γεννήθηκε το 1898. Μια από τις πιο σημαντικές και ιδιόρρυθμες φωνές στη σουηδική ποίηση του 20ού αιώνα. Δύσκολος και ταυτόχρονα προκλητικά δημοφιλής, με βαθιά κλασική και λογοτεχνική παιδεία, μέλος της Σουηδικής Ακαδημίας, υπήρξε ένας εξαιρετικός μάστορας του στίχου, που υπονόμευσε εκ των έδων τον παραδοσιακό λυρισμό. Ταυτόχρονα κι ένας ευαίσθητος μεταφραστής πολύ διαφορετικών ποιητών – από Jimenez, Lorca και Gabriela Mistral μέχρι και Calderon και Ρωμανό τον Μελωδό, και γάλλους κλασικούς. Ένας μοναδικά δικός του «ελληνισμός» συνέχει εντούτοις διαρκώς τα ενδιαφέροντά του κι όλο του το έργο. Πέρα από μεταφράσεις αρχαίου δράματος, ο Gullberg άφησε θαυμάσιες μεταφράσεις από Σικελιανό, Καβάφη και Σεφέρη. Κι αυτοί με τη σειρά τους άφησαν αναγνωρίσιμα σημάδια στην τέχνη του. Ο Gullberg αυτοκτόνησε τον Ιούλιο του 1961.

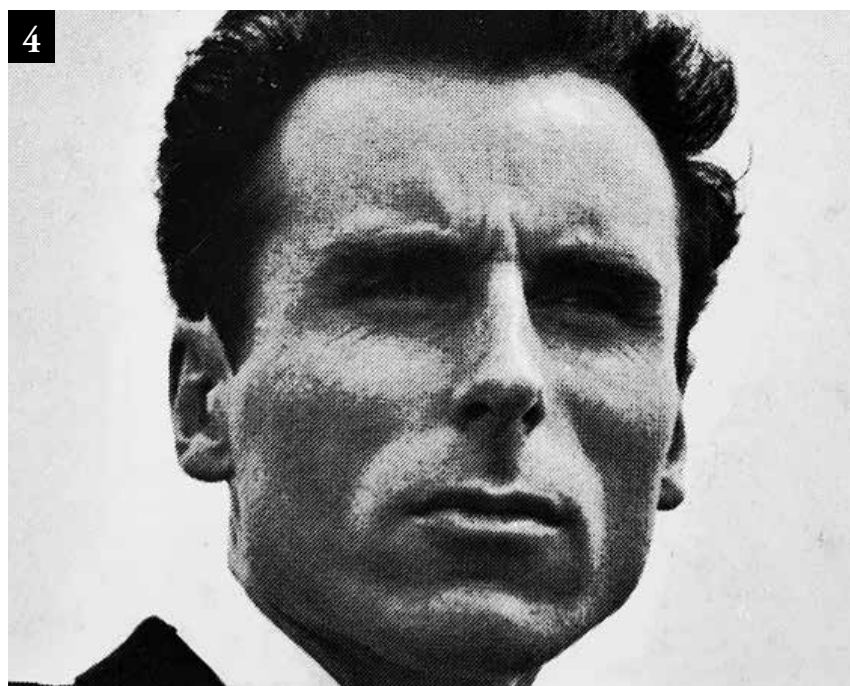
– μετάφραση, παρουσίαση: Μέμη Μελισσαράτου

*

Kay Boyle (ΗΠΑ, 1902-1992)

ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Το Σαββατοκύριακο, η επένδυση ενός
καναπέ αντικαταστάθηκε

Τέσσερις από τη μακρά λίστα όσων έγραψαν ποιητικά για την Ελλάδα: 1. Όσκαρ Ουάιλντ, 2. Γιάλμαρ Γκούλμπεργ, 3. Κέι Μπόιλ, 4. Τζακ Γκίλμπερτ.

Στο λόμπι, το επιβλητικό λόμπι του ξενοδοχείου
Ακροπόλ Παλλάς.
Ένας φοιτητής, εκεί μεταφερμένος την αυγή,
είχε μέχρι θανάτου αιμορραγήσει,
Μέχρι θανάτου αιμορραγήσει πάνω στο μπροκάρ.
Έως το μεσημέρι στο λόμπι,
Το κλασικό λόμπι, όπου περιοδικά πωλούνται,
το μαρμαρένιο δάπεδο
Είχε καθαριστεί από κάθε ίχνος, από κάθε ίχνος.
Στο λόμπι
Εισαγόμενα αρώματα και ξένες εφημερίδες
μπορούν ν' αγοραστούν, και έως το μεσημέρι
Το μάρμαρο είχε καθαριστεί από την αντανάκλαση
του προσώπου του φοιτητή
Που ξεψυχούσε. Αθηναίοι και τουρίστες πέρασαν
το βράδυ στα
Σνηθησιμένα νυχτερινά κέντρα, στα τυπικά μέρη,
λέγοντας –
Λέγοντας τι;
Όταν τα φώτα του δρόμου κρέμονται από

αιωρούμενα καλώδια
Και φωνές στο σκοτάδι κραυγάζουν,
«Ταϊλάνδη, Ταϊλάνδη»,
Τι μπορεί να συζητηθεί σε νυχτερινά κέντρα,
Στα τυπικά μέρη; Όταν φωνές
Που δεν έχουν ακόμη γνωρίσει τον τρόμο κάνουν
Το κάλεσμά τους από τα οδοφράγματα,
«Γονείς, ενωθείτε μαζί μας! Είμαστε τα παιδιά σας!
Δίνουμε τη μάχη για σας! Μη μας αφήσετε
να σκοτωθούμε!»
Τι απαντήσεις μπορούν να δοθούν στα τυπικά
Μέρη, στο βεβηλωμένο λόμπι
Όπου ένας φοιτητής μέχρι θανάτου αιμορράγησε
πάνω στο μπροκάρ;
«Πήρα τη ζωή και την αντιμετώπισα»,
απάντά ο Νερούδα μειλίχια·
«Και την κέρδισα και κατόπι διέσχισα
Τη σήραγγα των ορνυείων
Για να δω οι άλλοι άνθρωποι πώς ζουν...
Όταν βγήκα, με τα χέρια μου λεκιασμένα

Από σκουπίδια και θλίψη, σήκωσα
Τα χέρια μου ψηλά και τα έδειξα στους
στρατηγούς,
Και είπα: “Δεν έχω μερίδιο στο έγκλημα αυτό”.
Μας έχουν ειπωθεί πολλά πράγματα,
πολλά πράγματα,
Από τους σοφούς, από εκείνους που διαβάζουν
βαθιά, βαθιά στα βιβλία,
Και, διαβάζοντας, ίσως κάνουν το άξαφνο, άγριο
πέραςμα των φτερών
Κατά το σούρουπο, κάνουν τ' άσπρα φανάρια
της μανόλιας, αναμμένα στο κλαδί,
Τα αγιοκέρια του πεύκου να τρεμοπαίζουν μπρος
απ' τον βωμό της νίκτας,
Χάνουν το κόρωμα των χειμερινών κουκουναριών
που τ' ανοίγει στα δυο η αυγή, και το πράσινο,
Το αξεθώριαστο πράσινο της ελιάς κάτω
απ' τον θόλο των φύλλων της.
Οι σοφοί έχουν πει ότι η ποίηση εξερενιά
το τοπίο του εαυτού,

Και οι ανυπότακτοι ρωτούν μήπως εκείνη η
απομακρυσμένη και μοναχική περιοχή μπορεί
Να καταστραφεί από ξηρασία, χωρίς όαση, με το
μοναδικό της πηγάδι, το μοναδικό της δέντρο
Τίποτ' άλλο παρά αντικατοπτρισμό.

Οι ανυπότακτοι λένε
Πως η φωνή που φωνάζει «εγώ, εγώ» είναι τόσο
ξερή όσο το φτερό μιας ακρίδας που τρίζει.
Μας έχει ειπωθεί από εκείνους που διαβάζουν
βαθιά, βαθιά στα βιβλία
Ότι ο χρόνος για έναν ποιητή είναι ένας μετρονόμος
που δίνει ρυθμό στον βηματισμό
Της καρδιάς του, τον αβέβαιο βηματισμό,
ενώ ο χρόνος
Για τον πεζογράφο είναι ένα ρολόι που κρέμεται
στον τοίχο του αιώνα του· ή μας έχει ειπωθεί
Ότι η πεζογραφία είναι παραμορφωτικός
καθρέφτης κι η ποίηση ένα παράθυρο
μέσα απ' το οποίο
Ο άνθρωπος προσπαθεί να δει πέρα απ' το τζάμι.

Πώς μεταχειρίζεται κανείς υποθέσεις
σαν αυτές;

Νάνο, Μασκαλέρη, πού είναι οι λέξεις, είτε ποίηση
είτε πεζογραφία, για να μιλήσουμε για τα παράθυρα
του Ακροπόλ Παλλάς που βλέπουν
Στην πράσινη σιδερένια πύλη του πανεπιστημίου
που κρέμεται στρεβλωμένη από τους
μεντεσέδες της
Έπειτα απ' ό,τι συνέβη; Υπάρχει ποίηση ή
πεζογραφία σε οποιαδήποτε γλώσσα
Για να πει πως το Σαββατοκύριακο η επένδυση
ενός καναπέ αντικαταστάθηκε
Στο λόμπι όπου ξένες εφημερίδες πωλούνται, να πει
Ότι έως το μεσημέρι εκείνης της πρώτης ημέρας το
μαρμαρένιο δάπεδο είχε καθαριστεί
από κάθε ίχνος;

«Σκέφτομαι την εποχή που θά 'ρθει», ο Χένρι Μίλερ
Έγραψε για εκείνους που έχουν κλείσει
τα παράθυρά τους, τις πόρτες τους,
«Όταν οι άνθρωποι θα μάχονται και θα
σκοτώνουν για τον Θεό... όταν το φαγητό
Θα έχει ξεχαστεί... Σκέφτομαι έναν κόσμο
Ανδρών και γυναικών με δυναμό ανάμεσα
στα πόδια τους,
Έναν κόσμο φυσικού μένους, πάθους, δράσης,
δράματος, τρέλας, ονείρων...»

Τι ρόλος απομένει σε μας, τι επιλογή; Τι λέξεις
Μπορούμε να πάρουμε στα χέρια μας και να
τους δώσουμε σχήμα τούβλων, να τις
πλάσουμε σαν τούβλα,

Όπως εκείνα που αποσπάστηκαν από τους
τοίχους των χώρων όπου η γνώση
Ταμπουρώνεται· τι χρώμα τα τούβλα,
το λεξιλόγιο που εκτοξεύεται
Σε τανκς, σε κράνη, κύμα το κύμα αερίων
αλληπάλληλο
Που στύβει δάκρυα απ' τα μάτια, στραγγίζει
μάτια απ' το κεφάλι;
Τώρα που τα τούβλα συλλέχθηκαν σε ρηχούς
σωρούς, γίνονται
Μνημεία που σημειώνουν τους τάφους των νεαρών,
πώς μπορούμε να πούμε ξανά,
Σε τι γλώσσα: «Το Σαββατοκύριακο, η επένδυση

ενός καναπέ
Στο λόμπι αντικαταστάθηκε, και το μαρμαρένιο
δάπεδο καθαρίστηκε
Από κάθε ίχνος»;

Υπάρχουν άνθρωποι που επιδιώκουν να κοιτάξουν
Μέσα από το παράθυρο ενός ποιήματος
δικής τους κατασκευής,
Ατενίζουν συνεπαρμένοι εκεί μέχρι που το
τζάμι θολώνει απ' την ανάσα τους,
Αφήνοντας μόνο το εσωτερικό τοπίο της
απόγνωσής τους. Ο Λιον Γουέλτς ήταν
κάποιος που,
Προτού σπάσει το γυαλί, στράφηκε από
τον θάνατο να πει:

«Οι ποιητές φέρνουν τα νέα, προειδοποιούν
τον πρίγκιπα»,

Και ρώτησε για μας που δεν μπορούσαμε
ν' απαντήσουμε:

«Δεν έχει πει κανείς φωναχτά
Ότι δουλειά μας είναι να προδίδουμε
τον εαυτό μας; Ότι

Μια στο τόσο πρέπει ν' αναπαυθούμε
από εκείνη τη δουλειά;

Ότι αυτό είναι ο τόπος αναπαύσεως;»

Ο Ρίτσος, ποιητής της Ελλάδας, ποιητής της
φυλακής, ποιητής του κατ' οίκον περιορισμού,
Απαντά στις ερωτήσεις για τον καναπέ,
το λόμπι, για το ρολόι,
Τον μετρονόμο, απαντά στην ερώτηση του Λιον
για την ανάπαυση από τη δουλειά,
Απαντά στα τανκς, τα δακρυγόνα, τους νεαρούς
νεκρούς, λέγοντας:

«Πάνον στα καραούλια πετρωμένοι
...βιγλίζοντας το μανιασμένο πέλαγο όπου βούλιαζε
το σπασμένο κατάρτι του φεγγαριού.

Το ψωμί σώθηκε, τα βόλια σώθηκαν,
γεμίζουν τώρα τα κανόνια τους μόνο με
την καρδιά τους.

Τόσα χρόνια πολιορκημένοι από στεριά και θάλασσα
όλοι πεινάνε, όλοι σκοτώνονται και κανένας
δεν πέθανε.

Πάνον στα καραούλια λάμπουνε τα μάτια τους...»

(Θεσσαλονίκη και Αθήνα 1973,
αναθεωρήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1975)

Η Κέι Μπόιλ δημοσίευσε ποιήματα, δοκίμια,
διηγήματα, μυθιστορήματα, δίδαξε γράμματα,
γέννησε έξι παιδιά. Έζησε στην Ευρώπη του
Μεσοπολέμου, έπεσε θύμα του μακαρθισμού,
αφιερώθηκε στον πολιτικό ακτιβισμό, παρενέβη
στα ζητήματα του καιρού της, παρέστη στα
γεγονότα του. Ανάμεσά τους, η Εξέγερση του
Πολυτεχνείου, για την οποία γράφει στο με
χιλίους τρόπους αιθαλές «Ποίημα για τους
φοιτητές της Ελλάδας».

– μετάφραση, σημείωση: Γιάννης Δούκας

Gunnar Ekelöf (Σουηδία, 1907–1968)

ΑΠΟΨΕ ΣΤΟ ΦΑΛΗΡΟ

Απόψε στο Φάληρο
–des hautes glaces–
αυτοκίνητα τρέχουν σαν δαιμονισμένα πάνω
κάτω στην παραλιακή λεωφόρο
και ο Έκτος Στόλος κατάφωτος
καθρεφτίζει τα φανάρια του
τα μαργαριταρένια του κολλιέ
στο στιλπνό, σκοτεινό νερό

Μεγάλη Παρασκευή
οι Έλληνες νηστεύουν ακόμα
και βλέπω με τι μοιάζουν αυτά τα καράβια :
Κάτι σαν λούνα παρκ φορτωμένα λαμπιόνια
ή κέντρο διασκέδασης για τεχνοκράτες
καθένα γεμάτο αυτόματα τυχερά παιχνίδια
Τα τζουκ μποξ του ασύρματου και του ραντάρ
ολοένα
περιστρέφονται

Αργεί ακόμα το μεσονύκτιο κάλεσμα
και το μεσονύκτιο φιλή.

Ο Γκούναρ Έκελεβ, γεννήθηκε στη Στοκχόλμη
το 1907 και πέθανε στην Σίγτυνα το 1968.
Σπούδασε την σκανδιναβική και περσική γλώσσα
στο Λονδίνο και στην Ουψάλα. Πρωτοεμφανί-
στηκε στα σουηδικά γράμματα το 1932 με την
ποιητική συλλογή *Αργά στη γη*. Η συμβολή του
Έκελεβ στην εξέλιξη της σύγχρονης σουηδικής
ποίησης υπήρξε τεράστια. Ο Έκελεβ μελέτησε
την αρχαία ελληνική φιλοσοφία καθώς και την
βυζαντινή ιστορία για την οποία έδειξε ιδιαίτε-
ρο ενδιαφέρον. Στο γεγονός, εξάλλου, ότι έζησε
για ένα διάστημα στην Αθήνα και στο Ναύπλιο,
οφείλεται η συχνή θεματική αναφορά ποιημά-
των της συλλογής του *Μια νύχτα στο Οτοσας* στη
σύγχρονη Ελλάδα. Ήταν μέλος της Σουηδικής
Ακαδημίας από το 1958.

– μετάφραση, σημείωση: Μαργαρίτα Μέλιμπεργκ

*

Denise Levertov (Αγγλία, 1923-1997)

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Στους Δελφούς προσευχήθηκα
στον Απόλλωνα
άβεστη να κρατήσει εντός μου
την φλόγα του ποιήματος

και ήπια από τη γλυφή
πηγή εκείπέρα ζαλισμένη από τα
ταμπούρα του ήλιου,
περνώντας την,
καθώς μαζεύομαι μακριά από την μαύρη
σκιά του αετού που διέσχιζε

εκείνον τον απάνθρωπα γαλάζιο ουρανό,
για την Πηγή των Πιερίων –

και μετά από λίγο
ξέρασα τον μουςακά μου
ύστερα τ' άντερά μου σφάδαζαν
για ώρες απ' τη διάρροια

ώσπου, το σούρουπο,
ανάμεσα στων κατοικόδρομων τις πέτρες
εισπνέοντας σκόνη
αμφέβαλα για την πίστη μου, ή

αναρωτήθηκα εντός της
μη με ενέπαιζε ο θεός.
Μα από τότε, κι ας τρεμοσβήνει κι ας
μαζεύεται σε

γαλάζιο κόμπο στο φιτίλι,
υπάρχει μέσα μου αυτό που
καίει και πον παγώνει, μαυρίζοντάς μου
την καρδιά με την καπνιά του,

φουντώνοντας σε γέλιο, κεντρίζοντάς μου
τα πόδια σε χορό, τόσο που
λέω καμιά φορά μη δεν ήταν ο Απόλλων
αλλ' άλλος θεός με άκουσε.

Η Ντενίζ Λέβερτοφ (Priscilla Denise Levertoff, κατόπιν Levertov) γεννήθηκε σε προάστιο του Λονδίνου το 1923 από ουαλλή μητέρα και πατέρα ρωσοεβραϊκής καταγωγής, που ωστόσο είχε εντέλει γίνει αγγλικανός πάστορας. Σπούδασε κι εργάστηκε ως νοσοκόμα, και το πρώτο της ποίημα δημοσιεύθηκε το 1940. Λίγο αργότερα, παντρεύτηκε και μετακόμισε στην Αμερική, όπου έζησε την υπόλοιπη ζωή της. Εκεί, σύντομα βρέθηκε σε δημιουργική συνομιλία με τον Γουίλιαμ Κάρλος Γουίλιαμς, τον Ρόμπερτ Κρήλυ, τον Ρόμπερτ Ντάνκαν και άλλους αμερικανούς ποιητές. Ο Κρήλυ τόνισε την διαρκή παρουσία του “γεγονότος τού σώματος” στην ποίησή της – της οποίας, ωστόσο, η πνευματικότητα είναι μια άλλη διαρκής συνιστώσα. Πνευματικότητα της καταγωγής της –χριστιανική και εβραϊκή– αλλά και προερχόμενη από τον βουδισμό ή τους Ιθαγενείς της Αμερικής, για παράδειγμα. Αυτή η σύζευξη σωματικότητας και πνευματικότητας εμφανίζεται έκτυπη στο πιο πάνω ποίημα, το οποίο προέρχεται από το βιβλίο της του 1964, *Γεύσαθε και ιδετε* (φράση από τον 33ο Ψαλμό του Δαβίδ).

– μετάφραση, παρουσίαση:
Παναγιώτης Ιωαννίδης

*

Jack Gilbert (ΗΠΑ, 1925-2012)

Η ΠΛΗΘΩΡΑ ΤΟΥ ΕΛΑΧΙΣΤΟΥ

«Το κέρδος από τα χρόνια που έζησα στα ελληνικά νησιά ήταν η διαφορετική όψη των πραγμάτων. Η

Ελλάδα ήταν πολύ φτωχή τότε. Έμοιαζε αποψιλωμένη. Μόνο τα στοιχειώδη. Τα βράκια ήταν πέτρα, το Αιγαίο νερό, ο έλληνας ήλιος ανέτειλε και μετά έδνε. Τα μεγάλα άστρα ήταν πολύ μακριά. Το να καλλιιεργείς τη γη οδυνηρό, χωρίς ανταπόδοση. Ελάχιστο κόμα, σχεδόν καθόλου νερό. Πουθενά γέλιο στα χωράφια (Οι Έλληνες κατέβαναν στις πόλεις για να γελάσουν). Πουθενά στις παραλίες γυναίκες. Και ήχος αυτοκινήτων κανέναν, ήταν τόσο λίγα. Ένα σύμπαν ωραίας γυμνότητας. Μόνο η καθαρότητα και η αίσθηση ότι οι θεοί είναι ζωντανοί πάνω στη γη. Η μυρωδιά των θεών, ζωντανών πάνω στη γη. Η μυρωδιά της ρίγανης και του φασκόμηλου. “Χωρίς κοσμήματα, το πιο λαμπρό κόσμημα”. Η ζωή στο χωριό και μετά στους αγρούς και τέλος στα βουνά ένα είδος άφιξης. Η πληθώρα που ελάχιστου. Εκεί που ακόμη και η μοναξιά ήταν καλή».

ΣΤΗΝ ΠΕΤΡΑ

Η απαίτηση των μοναχών να ζήσουν τον
σκληρό τρόπο
σε λάκκους πάνω στα βουνά
και μόνο στους εκλεκτούς να επιτρέπεται
μια τέτοια αποξηραμένη ζωή. Το σιρόπι και
τα κεκάκια
που με κέρασε ο ηγούμενος λιγόνουν απ' τη γλύκα.
Απλώς, παρεξηγημένη ερμηνεία της απόλαυσης
από έλλειψη εμπειρίας. Ανεβάζω νερό χεριές-χειριές
πάνω από βράχο τριάντα πόδια ύψος.
Η λάμπα μου της κηροζίνης φέγγει ένα
μεταλλικό φως.
Το μυαλό και η οξύτητά του ζουν εδώ, στη σιωπή.
Ονειρεύομαι γυναίκες και πείνα στην κοιλάδα μου
ό,τι μπορεί να είναι από γρανίτη. Σαν τον ήλιο που
πελεκάει αυτήν τη γη σε ρόδια
και σταφύλια. Ξηρότητα που δίνει τη θέση της
στη μυρωδιά
του βασιλικού τη νύκτα. Αλλιώς, η πέτρα
τρέφεται απ' την πέτρα, ξαναγεννιέται βράχος
κι η καρδιά λιγώνει. Η κουκουβάγια της
Αθηνάς καλεί
μέσα στην ερημιά, κι απάντηση καμία.

(από το βιβλίο *Οι μεγάλες φωτιές:
Ποιήματα 1982-1992*, 1994)

Ο Τζακ Γκίλμπερτ γεννήθηκε το 1915 στο Πίτομπουργκ και πέθανε 87 χρόνια μετά στο Μπέρκλεϊ των Ηνωμένων Πολιτειών. Ορφανός από πολύ μικρός, εργάστηκε σκληρά και ταξίδεψε πολύ. Ανακάλυψε την ποίηση μέσα από το έργο των Έλιοτ και Πάουντ και την ενθάρρυνση του συνομηλικού του ποιητή Τζέραλντ Στερν. Έγραψε λίγα βιβλία ποίησης λακωνικής και επιλεκτικής, αλλά ουσιαστικά ρομαντικής, χαρίζοντάς μας στίχους μοναδικής λυρικής γυμνότητας.

«Δεν είμαι επαγγελματίας ποιητής, είμαι ένας αγρότης της ποίησης», έλεγε ο ίδιος. Έζησε ως παρίας, αν και συναναστρεφόταν με τον κύκλο των ποιητών μπιτ και του Άλαν Γκίνσμπουργκ. Το έργο του τιμήθηκε με πολλά σημαντικά βραβεία και διακρίσεις, μάλιστα, υπήρξε υποψήφιο για το βραβείο Πούλιτζερ. Το 1966 γενναϊόδωρη υποτροφία του Ιδρύματος Γκούγκενχάιμ του επέτρεψε να ταξιδέ-

ψει και να ζήσει σε πολλές χώρες της Ευρώπης. Στο πλαίσιο αυτών των ταξιδιών, έζησε για πέντε χρόνια στην Ελλάδα, την Πάρο και τη Σαντορίνη, με την ποιήτρια Λίντα Γκρεγκ, που σημάδεψε τη ζωή και το έργο του.

Η παραμονή του στα ελληνικά νησιά, εμπειρία καθοριστική για την μετέπειτα εξέλιξή του, ενίσχυσε τον φιλοσοφικό, επικούρειο σχεδόν, τόνο των ποιημάτων του και του δίδαξε, όπως αναφέρει, πώς να περιγράφει περισσότερο εύστοχα το μεγαλείο της θνητότητας.

– μετάφραση, παρουσίαση: Δήμητρα Κωτούλα

*

Raymond Carver (ΗΠΑ, 1938–1988)

ΡΟΔΟΣ

Δεν ξέρω τα ονόματα των λουλουδιών
ούτε να ξεχωρίζω τα δέντρα,
κι όμως κάθομαι στην πλατεία
κάτω από ένα σύννεφο Παπαστρατός
και πίνω μπύρα Hellas.
Κάπου κοντά βρίσκεται ένας Κολοσός
περιμένοντας έναν ακόμα καλλιτέχνη,
έναν ακόμα σεισμό.
Αλλά δεν είμαι αισιόδοξος.
Είναι αλήθεια, θα ήθελα να μείνω,
θα 'θελα όμως να σμίξω
με τα αστικά ελάφια που κυκλώνουν
το κάστρο των Οσπιταλιών στο λόφο.
Είναι όμορφα ελάφια
και τα λιγνά τους καπούλια ριγούν
στην επίθεση των λευκών πεταλούδων.

Ψηλά στον προμαχόνα, μια άκαμπτη, ψηλή
φριγούρα ανδρός μένει προσηλωμένη στην Τουρκία.
Μια θερμή βροχή ξεκινά.
Ένα παγώνι τινάζει τις σταγόνες του νερού
από την ουρά του και ψάχνει καταφύγιο.
Στο μουσουλμανικό νεκροταφείο μια γάτα κοιμάται
σε μια εσοχή ανάμεσα σε δύο πέτρες.
Μένει λίγος χρόνος για μια ματιά
στο καζίνο, μόνο που
δεν είμαι κατάλληλα ντυμένος.

Πίσω στο πλοίο, έτοιμος για ύπνο,
ξαπλώνω και θνιάμαι πως
έχω βρεθεί στη Ρόδο.
Μα μένει κάτι ακόμα –
ακούω ξανά τη φωνή
του κρουπιέρη να λέει
τριάντα δύο, τριάντα δύο
καθώς το σώμα μου ίπταται πάνω από νερό
καθώς η ψυχή μου, ατάραχη σαν γάτα, αιωρείται –
ως που πέφτει για ύπνο.

Ο Ραϊμόντ Κάρβερ θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους αμερικανούς λογοτέχνες. Γεννήθηκε το 1938 στο Κλάτσκανι του Όρεγκον. Η μητέρα του εργάστηκε ως σερβιτόρα και ο πατέρας του, εργάτης επίσης, ήταν αλκοολικός.

– μετάφραση, σημείωση: Κώστας Πλησιώτης

Linda Gregg (ΗΠΑ, 1942-2019)

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

Κάθεται πάνω στο βουνό που είναι σπίτι της
και ξεγλιστρούν τα τοπία. Ένα πάει προς τα κάτω
και μετά κατά πάνω, στο μοναστήρι. Άλλο
πέφτει να βρει
ένα αλώνι κι αγρόκτημα όπου ένα κορίτσι
και η μάνα του απλώνουν μπουγάδα.
Πέρα υπάρχει τοσοδά λιμανάκι, εκεί
που η ακτή συναντά το νερό. Μουδιασμένο
και διάφανο απ' το πένθος σ' εκείνον τον κόσμο.
Συλλογάζει ληστές και στρατιώτες που
επιστρέφουν στα μέρη που κάλασαν.
Που φυτεύουνε δέντρα και χτίζουνε τοίχους
και παίζουν τα όργανα
στην πλατεία του χωριού κάθε βράδυ,
πιστεύοντας πως οι μανάδες των αγοριών
που σκότωσαν
κι οι γυναίκες που βίασαν θα βγουν τελικά
από τ' άσπρα τους σπίτια με μαύρα φορέματα
να καθήσουν με τα παιδιά και τους γέροντες.
Θα ακούσουν την μουσική με δυσανάγνωστα μάτια.

ΣΚΟΤΕΙΝΟ ΠΡΑΓΜΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΜΕΡΑ

Τόσοι πολλοί επιθυμούν να ευθυμίσουν με χορό
και τραγούδι
κι εύκολα το κατανοεί κανείς, το πρωί αυτό.
Γράφω μέσα στον ήχο απ' το τιτίβισμα
πουλιών κρηνμένων
μες στις αμυγδαλιές, με τ' αμύδαλα ακόμα κλωρά
και ακμαία μες στα φυλλώματα. Πιο πέρα,
ένας άντρας σφυροκοπά να φτιάξει νέο σπίτι
καθώς περιστέρια
συνεχίζουνε να γουργουρίζουν στον αιώνα.
Βουίζουν μέλισσες
και ψηλά, πάνω από όλα αυτά, λαμπρός
καθαρός ουρανός.
Ανθίζουν οι τριανταφυλλιές και μυρίζω τη γλύκα.
Καθετί ποθητό βρίσκεται ήδη εδώ εν αφθονία.
Και η θάλασσα. Το σκοτεινό πράγμα μετά βίας
διακρίνεται
μες στα φύλλα, κάτω απ' τη γυαλάδα. Έχουμε
εύκολο ύπνο.
Έτσι, καμιά λυπητερή ιστορία δεν φέρνω να
προειδοποιήσω την καρδιά.
Τα λουλούδια είναι όλα ενήλικα φέτος. Ο αγαθός
κόσμος δίνει και τ' άσπρα περισσότερα
υμνούν τα πάντα.

Και τα δύο ποιήματα προέρχονται από το βιβλίο
All of It Singing (Graywolf Press, 2008), ένα από
τα επτά που εξέδωσε η ποιήτρια. Όπως ανα-
φέρει η Δήμητρα Κωτούλα πιο πάνω, η Λίντα
Γκρεγκ έζησε, στο δεύτερο μισό της δεκαετίας
του 1960, για κάποια χρόνια στην Ελλάδα, μαζί
με τον σύντροφό της ποιητή Τζακ Γκλμπερτ,
χάρη στην υποτροφία Γκούγκενχαϊμ που είχε λά-

βει αυτός. Την ίδια υποτροφία –μία από δεκάδες
διακρίσεις– θα ελάμβανε κι εκείνη το 1982.

– μετάφραση, σημείωση: Παναγιώτης Ιωαννίδης
Jesper Svenbro (Σουηδία, γεν. 1944)

ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ

Ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας την κεντρική
οροσειρά της Κρήτης
οδηγήσαμε το λεωφορείο από το Ηράκλειο
προς το νότο.
Αμπελώνες, ελαιώνες και συκιές
έμοιαζαν με σειρές από ιδεογράμματα
εντυπωμένα στον ξερό πηλό τού τοπίου.
Δεξιά μας το όρος Ίδα όπου ο Δίας γεννήθηκε.
Το Κυπριακό, ήταν Μάιος του 1964,
είχε διακόψει τη ροή των τουριστών
κι έτσι προς μεγάλη μας έκπληξη ήμασταν
οι μόνοι στη Φαιστό που χρειαστήκαμε
την βοήθεια τού Αλέξανδρου.
Φορούσε το έμβλημα του βασιλείου στο γκριζό
ψηλό του καπέλο.
Όταν είδε ότι διαβάζαμε τον Μπλε Οδηγό
πήρε το αντίγραφό μου και κατευθείαν το άνοιξε
στη σελίδα
όπου αναφερόταν ο ίδιος–
η περιγραφή του από τον Χένρι Μίλλερ τον
είχε κάνει διάσημο.
Σαν από συνήθεια, πήρε το στυλό μου και άλλαξε
στο βιβλίο το Α. Μίλλερ σε Χ. Μίλλερ.
Ακόμα και τα σκαλοπάτια έμοιαζαν να τρέμουν
από τη ζέση.
Η μυρωδιά τών πεύκων ήταν δυσβάστακτη.

Came rain, came wind, came tourist people here!
είπε, προσπαθώντας να εξηγήσει
γιατί δεν έμεινε σχεδόν τίποτα από το παλάτι.
Οι λέξεις του αντήχησαν παράξενα στη σιωπή.
Τέσσερεις από αυτές θα μπορούσαν κάλλιστα
να έρχονται απ' τον Πίνδαρο
που στον Έκτο Πυθιόνικο περιγράφει
πώς η βροχή και ο άνεμος καταρρακώνουν
τα πιο περήφανα μνημεία.
Βροχή και άνεμος. Όχι το αντίστροφο!
Όσο για τους τουρίστες, ήταν ήδη εκεί:
δύο από αυτούς εκείνη τη μέρα βήμα προς βήμα
έφθειραν έστω και λίγο τις πέτρες τού διαπέδου
που πάτησαν.

Στο παραπάνω ποίημα ο Σβένμπρου αναφέρεται
στην περίφημη αρχή του βου Πυθιόνικου,
παρακάτω στο πρωτότυπο και σε δική μου με-
τάφραση, όπου αντιπαρατίθεται η αθανασία του
ποιήματος με την φθαρτότητα λόγω καιρού του
κτηρίου:

ἀκούσατ': ἡ γὰρ ἐλικώπιδος Ἀφροδίτας
ἄρουραν ἢ Χαρίτων

ἀναπολίζομεν, ὀμφαλὸν ἐριβρόμου
κθονὸς ἐς νάϊον προσοικόμενοι:
Πυθιόνικος ἔνθ' ὀλβίοισιν Ἐμμενίδαις
ποταμιά τ' Ἀκράγαντι καὶ μᾶν Ξενοκράτει
ἐτοῖμος ὕμνων
θησαυρὸς ἐν πολυχρύσῳ
Ἀπολλωνία τετεύχισται νάπη:
τὸν οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν,
ἐριβρόμου νεφέλας
στρατὸς ἀμείλικος, οὔτ' ἄνεμος ἐς μυχοὺς
ἀλὸς ἄξιοι παμφόρῳ κεράδει
τυπτόμενον. φάει δὲ πρόσωπον ἐν καθαρῷ
ἀπὸ τὸν **6ο Πυθιόνικο**
(για την Αρματοδρομία τού Ξενοκράτους από
τον Ακράγαντα, 490 π.Χ.)

Ακούσατε: γιατί εμείς τής Αφροδίτης,
με τις έλικες για μάτια, το χωράφι, ή των Χαρίτων,
οργώνουμε ξανα, στον ναό με τον ομφαλό
της βροντερής
της γης καθώς φτάνουμε;
Εδώ, αφιερωμένος στους μακάριους Εμμενίδες,
στον ποτάμιο Ακράγαντα μα και τον Ξενοκράτη,
είναι έτοιμος τών ύμνων
ο θησαυρός στην πολυχρυσή
κοιλιά τού Απόλλωνα χτισμένος.
Αυτόν, ούτε οι βροχές του χειμώνα,
από τα βροντερά σύννεφα κατεβαίνοντας
ο αμείλικτος στρατός, ούτε ο άνεμος που με καλίκια
τον κτυπάει στα βάθη τής θάλασσας
θα μπορέσει να τον ρίξει. Η όψη του είναι
λουσμένη σε καθαίο φως.

ΤΟ ΣΩΚΡΑΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Κάτω στη γη οι ελιές σε σειρές έστεκαν
ετοιμοπόλεμες
ένας γέρος πότιζε το κλήμα του
τα σταροχώραφα ήταν ήδη πράσινα
και από το παράθυρο είδαμε την Αττική
να απλώνεται από κάτω μας.
Είμασταν καθισμένοι σε μία εκθαμβωτική
αίθουσα διαλέξεων
ψηλά ανάμεσα στα σύννεφα
και με τη φαντασία μου μπορούσα να δώ τον
καθηγητή Χάβελοκ
σε διέγερση από τις στατιστικές μας μελέτες
να βαδίζει μπρος και πίσω στον κόσμο τών ιδεών.
Σε μένα είχε ανατεθεί το έργο τής μέτρησης
τών αντανεκλαστικών αντωνυμιών στα έργα τού
Αριστοφάνη και είχα μόλις μπει στις Νεφέλες
όπου η συχνότητα τών εμένα, εσένα, εκείνου
είχε ανέβει σχεδόν σε Ολύμπια ύψη.
Αντανεκλαστικές αντωνυμίες!
Όταν η νεφελώδης μορφή του Σωκράτη
εμφανίστηκε
τα μικρά καθρεφτάκια τής μορφολογίας έλαμψαν,
οι ασημένιες κουκουβάγιες βλεφάρισαν
και ο ήλιος έπεσε σε ακτίνες λευκού πάγου
και δρόσου.
Ειρωνικές αντανεκλάσεις συνέκλιναν σε
σημεία φωτός
ακόμα και στο μέσο της μέρας.

Ο Πλάτων είχε διαμορφώσει το δόγμα των ιδεών του
επάνω στις Νεφέλες του Αριστοφάνη;
Μία συντακτική καταγίδα
χτίστηκε σκοτεινή στον μακρινό ορίζοντα.
Ο γέρος που καλλιεργούσε το κλήμα του
σήκωσε το βλέμμα του νευρικά
Ερχόταν κατευθείαν πάνω του!
Η Ακρόπολη σκιάστηκε
και ο Έρικ Χάβελock εξαφανίστηκε.
Στεκόμουν μόνος, περιμένοντας τον άνεμο
και το καλάζι.

Ο Γέσπερ Σβένμπρου, εξέχων φιλόλογος και ποιητής, γεννήθηκε στις 10 Μαρτίου 1944 στην Landsrona της Σουηδίας. Σπούδασε φιλολογία στην Λούνδη όπου πήρε το διδακτορικό του στα 1966 με θέμα «*La parole et le marbre: aux origines de la poétique grecque*». Λόγος και μάρμαρο: στις ρίζες της ελληνικής ποιητικής. Το πιο γνωστό από τα θεωρητικά του έργα είναι η *Phrasikleia: anthropologie de la lecture en Grèce ancienne* (1988) που έχει εκδοθεί στα ελληνικά από τις εκδόσεις Πατάκη (*Φρασίκλεια. Ανθρωπολογία της ανάγνωσης στην αρχαία Ελλάδα*, 2002). Είναι διευθυντής ερευνών στο κέντρο Centre Louis Gernet στο Παρίσι. Στα 2006, εξελέγη μέλος της Σουηδικής Ακαδημίας στην θέση 8, και έκτοτε κατοικεί ανάμεσα στην Στοκχόλμη και τη Νότια Γαλλία. Από τις πολυάριθμες ποιητικές του συλλογές που σχετίζονται με θέματα μεταποιητικής, έχει δημοσιευτεί στα ελληνικά από τις εκδ. Περισπωμένη (2017) το βιβλίο του *Κλείς: Το όνομα της κόρης της Σαπφούς* σε μετάφραση της Μαργαρίτας Μέλμπεργκ. Σε μετάφραση της ίδιας επίσης έχουν δημοσιευτεί ποιήματά του στο περιοδικό «[φρμκ]» (Ανοιξη Καλοκαίρι 2014) καθώς και σε μετάφραση δική μου στο περιοδικό *Ποιητική*, τ. 1, Άνοιξη 2008.

– μετάφραση (το ποίημα του Γ.Σ., μέσω αγγλικής μτφρ.), παρουσίαση: Φοίβη Γιαννίση

*

David Mason (ΗΠΑ, γεν. 1954)

ΓΛΑΡΟΙ ΣΤ' ΑΠΟΝΕΡΑ

Αργά στο ταξίδι μας απ' τον μόλο στην Κω,
είχα ανέβει να πάρω αέρα. Οι περισσότεροι επιβάτες
ήταν ήδη στις κουκέτες τους ή αποκοιμισμένοι
απ' το ποτό
στο άνετο μπαράκι. Στ' ανοιχτά κι υπό τους
προβολείς,

άφησα τον ανεσταλμένο χρόνο να με διατρέξει,
τις οσμές του απ' την κουζίνα, τον αλμυρό αέρα
και τις αργές μηχανές,
καθώς δυο τύποι κουνώντας μπυροκούτια
περπατούσαν στο κατάστρωμα
κι έψαλλαν την λειτουργία. Χριστός ανέστη!

Μεθυσμένοι, πραγματικά ευτυχισμένοι, χαιρετούσαν
πέρα από το ψύχος τους αστερισμούς των φώτων
των χωριών· και με χαιρέτησαν κι εμένα, έναν ξένο.
Τους απάντησα, Αληθώς ο Κύριος, παρότι

δεν το πιστεύω. Δεν αναστήθηκε γι' αυτόν
τον κόσμο.

Μήτε εδώ. Μήτε τώρα.

Ύστερα άκουσα τον παλμό
ιερατικών ψαλμών από μια Αθηναϊκή εκκλησία
σε ζωντανή μετάδοση για όποιον ακόμη
άγρυπνο προσκυνητή.

Ποιος να εξηγήσει την χαρά ενός απίστου
καθώς βεγγαλικά άστραφταν απ' την ακτή
κοντά στο Σούνιο
κι η μουσική πόρθημε τον θάνατο στην
ζωή εκεί έξω,
λυμένη μες στο σκοτάδι;

Και τότε τους είδα – σαν φαντάσματα, με φτερά,
με πείσμα ν' ακολουθούν πέρα απ' τα φώτα μας,
ελπίζοντες δίχως σκέψη ελπίδας, να τρέφονται
ή να βουτάνε να τραφούν σε κύματα που
δεν μπορούσα να δω.

Ο Ντέιβιντ Μέισον υπήρξε επίσημος ποιητής (poet laureate) της πολιτείας του Κολοράντο των ΗΠΑ από το 2010 ως το 2014. Έζησε στη Μάνη για 18 μήνες τη δεκαετία του 1980· έτσι, μέρος του έργου του είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, στο ποίημα αυτό, αναγνωρίσιμα ελληνικά θέματα παρουσιάζονται με έναν εξαιρετικά προσωπικό τρόπο.

– μετάφραση, σημείωση.:
Λευτέρης Ζαχαριουδάκης

*

Σίλβια Τσόλεβα (Βουλγαρία, γεν. 1959)

ΣΚΟΠΕΛΟΣ

η μία μετά την άλλη
αλλάζονε οι μρωδιές
τα πεύκα και τα έλατα
η ρίγανη τα σύκα
το γιασεμί και το λεμόνι
βιολετί θάμνοι, φοίνικες
και πικροδάφνες
μου κόβεται η ανάσα
ήλιος και θάλασσα
με τυφλώνουν
σπίτια το 'να πάνω στ' άλλο
στοιβαγμένα στο λιμάνι
τα παιχνιδάκια του μικρού Δία
γαλανόλευκη μέρα με βάρκες
πράσινα νησιά από βουνοκορφές
και ζέστη
που με λιγώνει.

να βοέθηκα άραγε
σε κάποιο μαγεμένο μέρος όπου
στις δυο μπλε καρέκλες

μπροστά απ τον ασβεστωμένο τοίχο
σε λίγο μαζί σου θα γεράσω
ή μήπως και δεν κατορθώνονται οι μικρές χαρές
το ψάρι το ροζέ κρασί τα καλαμάρια
και να 'ναι η μεγαλύτερη υπέρβαση
απλά
το να υπάρχουν

Η Σύλβια Τσόλεβα είναι βουλγάρα ποιήτρια και πεζογράφος, παραγωγός ραδιοφώνου και εκδότρια ποίησης. Έχει γράψει εφτά ποιητικά βιβλία. Το ταξίδι ως εμπειρία αυτογνωσίας είναι σταθερό μοτίβο στο έργο της. Το παρόν ποίημα είναι από την πιο πρόσφατη συλλογή της, *Από τον ουρανό μέχρι την γη* (2015).

– μετάφραση, σημείωση: Γιάννα Μπούκοβα

*

Αλεξάντρ Μπαράς (Ρωσία, γεν. 1960)

«Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ Ο ΞΕΝΩΝ ΔΙΗΓΟΤΑΝ...»

Ο φίλος μου ο Ξένων διηγόταν
ότι στη μακρινή χώρα, από όπου κάποτε
στα νιάτα του
ήρθε σε μας στη Λίνδο, – κατά τη διάρκεια
της ζωής του
επανελημμένα και ταυτόχρονα βίαια άλλαξαν
οι κοινωνικοί συσχετισμοί: η δημοκρατία
διακοπτόταν
από τυραννίδα, η τυραννίδα από δημοκρατία,
και πάλι από την αρχή...
Κάθε αλλαγή
συνοδευόταν από εκτελέσεις των καλύτερων
κι από τις δυο πλευρές
κι εκείνων των πολλών αθώων – σε πράξεις
και κατανόηση
του τι είχε συμβεί – που έτυχαν σε κακή στιγμή
σε λάθος μέρος, ή από εξορίες, όπως στην
περίπτωση
της οικογένειάς του.
– Ναι, λέγαμε εμείς, –
από τη μια είναι δύσκολο να το πιστέψεις,
όταν η συνομιλία διεξάγεται
μέσα σ' αυτό το φωτεινό κήπο, σ' ένα
διαφωτισμένο κόσμο,
από την άλλη, μια τέτοια απότομη και
τραχιιά αλλαγή
στην κρατική δομή χαρακτηρίζει χώρες
που βρίσκονται στα όρια του πολιτισμού...
Κάτι ανάλογο συμβαίνει εκεί,
φαίνεται, και με το κλίμα: για αρκετούς
μήνες, – έτσι δεν είναι,
Ξένων; – σχεδόν καμία ηλιόλουστη ημέρα
και καθόλου
πράσινο και λουλούδια, η φύση μοιάζει σαν μετά
από δασική πυρκαγιά, κι αδιάκοπη βροχή ή χιόνι...

Θυμάστε την Απώτατη Θούλη του Στράβωνα;
Ούτε γη πια,
ούτε θάλασσα, ούτε αέρας, αλλά κάποια ουσία,
πύκνωση όλων των στοιχείων, παρόμοια
με ένα θαλάσσιο πνεύμονα... αδύνατο να πορευτείς
πάνω της,
ούτε να τη διαπλεύσεις...
– Ναι, κάτι παρόμοιο! –
απαντούσε ο Ξένων μ' ένα γέλιο, κι εμείς
κουνούσαμε το κεφάλι: και είναι, αλήθεια,
δύσκολο να το πιστέψεις,
συνειδητοποιούμε όμως τελικά ότι όλα είναι
δυνατά, και τότε
νιώθουμε την έντονη επιθυμία να αποτινάξουμε
αυτή τη δυνατότητα,
σαν μια ενοχλητική ανάμνηση ενός
συγκεκριμένου ονείρου.

Και τώρα, που η Ακρόπολή μας,
προβάλλοντας πάνω από τη θάλασσα,
έχει πια ρημαχτεί, και τα αγάλματα
έχουν γκρεμιστεί, κι εμείς,
ζώντας στην πόλη μας, αισθανόμαστε εξόριστοι,
μπορούμε μόνο να υψώνουμε ξανά τα χέρια
απορώντας... και,
θυμούμενοι αυτές τις συνομιλίες, να
επαναλαμβάνουμε,
μετά από τον αρχαίο μας φιλόσοφο και τύρανο
Κλεόβουλο:
πρέπει να ακούει κανείς περισσότερο παρά να
μιλά, και να ασκεί
το σώμα εν αναμονή των δοκιμασιών που
είναι αναπόφευκτες
για κάθε γενιά, όπως η γέννηση των παιδιών,
ο θάνατος των γονιών, η αλλαγή των εποχών.

(Το πέμπτο ποίημα του κύκλου «Ξένων»)

Ο Αλεξάντρ Μπαράς υπήρξε από το 1985 έως
το 1989 συνεκδότης του πρωτοποριακού –σα-
μιζντάτ– λογοτεχνικού περιοδικού της Μόσχας,
Έφιλον-Σαλόν. Από το 1989 ζει στην Ιερουσα-
λήμ όπου εργάζεται στο ρωσικό τμήμα του ρα-
διοφωνικού σταθμού «Φωνή του Ισραήλ». Έχει
εκδώσει πέντε βιβλία ποίησης και δύο με αυτοβι-
ογραφικά κείμενα. Έργα του έχουν δημοσιευτεί
σε πολλά περιοδικά.

– μετάφραση, σημείωση: Ασπασία Λαμπρινίδου

*

Karen Van Dyck (ΗΠΑ, γεν. 1961)

ΑΝΑΒΛΗΤΙΚΟΤΗΤΑ

Δεν θέλω να πάω στην Αίγινα
να καθήσω κάτω από τις φιστικιές,
εκεί όπου ο τοίχος με τον ρόδινο σοβά
συναντά το σκούρο πράσινο τραπέζι

και η ποιήτρια χαιδεύει τη σκυλίτσα της
γιατί θέλω να τελειώσω το βιβλίο μου.
Στην Αίγινα θα υπάρχουν περισπασμοί
όπως οι μύγες, η ρετσίνα και η πόρτα που χτυπά
και θέλει φτιάξιμο και το σφυρί
που δεν βρίσκεται πουθενά.
Η σκυλίτσα θ' αρρωστήσει
κι όλοι θα πρέπει να ψάξουν
για το τηλέφωνο του κτηνίατρου
κι όταν τελικά πεθάνει
το σκάψιμο του τάφου της σ' εκείνο το
ξερό κοκκινόχωμα
δεν θα 'ναι εύκολο.

Μα κι απ' την άλλη ούτε αυτό είναι εύκολο
αυτό το καθισιό όλη μέρα στο γραφείο
μακριά απ' τη θάλασσα
κοσκινίζοντας λέξεις απ' τη μια σελίδα στην άλλη
σαν να υπήρχε κάτι να βρεθεί
ένα ψήγμα χρυσού, ένας σωστός τρόπος
να πεις τα πράγματα,
ένα τέλος, σαν της σκυλίτσας,
γι' αυτό το καλοκαίρι που δεν είναι
εκεί που θα έπρεπε.

Δεν θέλω να πάω στην Αίγινα
εκεί που η ζωή είναι αργή και γεμάτη όπως το μέλι
και τα νπαίθρια σινεμά και τα μηχανάκια
στέλνουν τους πάντες να στροβιλίζονται
στον χρόνο του καλοκαιριού.
Θέλω να είμαι ακίνητη όπως ο χρυσοθήρας
στην εικόνα πάνω από το κρεβάτι μου
με την υπομονή να περιμένει από παιδί
για κάτι που κανένας άλλος δεν έχει ανακαλύψει.
Δεν θέλω να πάω στην Αίγινα
αλλά δεν μπορώ να τελειώσω το βιβλίο μου
γιατί θέλω να πάω στην Αίγινα.

– μτφρ.: Άρτεμις Μιχαηλίδου

*

Τοβετάνκα Ελένκοβα (Βουλγαρία, γεν. 1968)

THE END ΤΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ

στον Πέτερ Κιούρμαν

Φέτος το καλοκαίρι στη Σύμη παρατηρούσα αυτούς
που πουλάνε τα σφουγγάρια. Πώς επιδεικνύουν την
πραμάτεια τους, αυτά με τις μεγάλες τρύπες, αλλά
όλο μικρότερες, κάποια εντελώς ακατέργαστα.
Τα βουτούσαν σε διάφορα διαλύματα για να δείξουν
πώς ασπρίζουν, ύστερα στο νερό για να δείξουν πόσο
τραβάνε. Μερικά τα κρατούσαν υγρά, αλλά τα πε-

ρισσότερα ήταν στεγνά σαν τις πέτρες τριγύρω. Όταν
πήγαινες ν' αγοράσεις, πάντοτε το μούσκευαν προτού
να σου το δώσουν και μετά το έστυβαν. Απ' το δικό
μου ίσα που έτρεξε το νερό και γρήγορα στέγνωσε.
Στο τέλος κάθε έρωτα, σκέφτομαι, έτσι είναι, όπως
το μαύρο τέλος παλιάς ταινίας πριν από το The End
του έργου.

Η βουλγάρα ποιήτρια και μεταφράστρια Τοβε-
τάνκα Ελένκοβα γεννήθηκε στη Σόφια το 1968.
Σπούδασε Οικονομικά και Θεολογία. Έχει εκ-
δώσει τέσσερις ποιητικές συλλογές και δύο βι-
βλία δοκιμίων. Ποιήματά της έχουν δημοσιευτεί
σε διάφορες ευρωπαϊκές γλώσσες. Έχει περιη-
γηθεί πολλές φορές στην Ελλάδα, η παρουσία
της οποίας στο έργο της είναι χαρακτηριστική.
Εδώ παραθέτουμε ένα ποίημα από την ποιητική
συλλογή *Η Έβδομη Χειρονομία* (2005).

– μετάφραση, σημείωση: Δημήτρης Άλλος

*

Marija Dejanovic (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, γεν. 1992)

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΟΡΑ

Σε μια χώρα όπου σχεδόν κανείς δεν μιλά
τη γλώσσα σου
όλοι μιλούν πιο δυνατά από σένα
είναι όλοι πιο ορατοί
προστατευμένοι
κρυμμένοι στην πλειοψηφία τους,

στον δρόμο για το μαγαζί με τα τσάγια νιώθεις
πως όλοι σε παρατηρούν
οι κινήσεις των γονάτων σου αντανακλούν
την έλλειψη φίλων.
Περπατάς άκαμπτα, πολύ ανστηρά
παρόλο που όλοι είναι τόσο ευγενικοί
κι απ' την ευγένεια της καρδιάς τους δεν
εισβάλλουν στη σάρκα σου
μιλούν μεταξύ τους για να μην σ' ενοχλήσουν
περιορίζονται σε γεια σας και αντίο.

Τέλος πάντων, νιώθεις σαν μεταλλικός διαβήτης
με αιχμηρή βελόνα που η γναλιστερή της
μύτη κολλά στο τσιμέντο
μέτρο το μέτρο.
Απ' το διαμέρισμα στο μαγαζί, απ' το μαγαζί
στο διαμέρισμα
πίσω σου μένει ο απαλείψιμος κύκλος
της παρουσίας σου, της γλώσσας σου
αμοιβαία παρεξήγηση

όταν αγοράζεις τσάι απ' τον καλοσυνάτο έμπορο

εσύ εκτίθεσαι πίσω απ' τη βιτρίνα, όχι τα
ξεραμένα φύλλα.

Στον δρόμο της επιστροφής μοιάζεις μ' εκείνους.
Χωρίς σκοπό, γίνεσαι μάτι που τυλίγει
και δεν αρθρώνει,

από αγάπη για τον εαυτό σου δεν σε ρωτάς πώς είσαι
ακριβώς όπως από αγάπη για τα ζώα
τρως φυτά που φυτεύτηκαν από κάποιον τα παιδιά
που ποτέ δεν θα έχουν αρκετά για ν' αγοράσουν
αυτά που φυτεύουν,

αγοράζεις, σε πλαστική σακούλα, κάσιους,
που η συγκομιδή τους
λιώνει την ταυτότητα απ' τα δάχτυλα των γυναικών.
Αυτές είναι γυναίκες άλλες, κάπου πολύ μακριά,
γυναίκες με αδελφές, που πάνω στα κεφάλια
τους καταρρέουν οι πόλεις,
νόμιμες σκλάβες.
Εσύ διαλέγεις μόνη σου τις δύσκολες σου μέρες.

Μαζί τους αγόρασες και τις χαρούμενες.

Οι δρόμοι είναι γεμάτοι μικρά μαγαζιά.
Σε κάθε μαγαζί πολλά πλεκτά καλάθια
σε κάθε καλάθι μια μικρή, προσωπική ήττα.
Περπατάς με τα ξανθά μαλλιά σου, τα μπλε
σου μάτια, το ηλιοκαμένο δέρμα
που εξαιτίας του είναι ωραίο να σε βλέπεις
στον δρόμο.

Αν σου πουν κάτι σ' εκείνη τη γλώσσα
σηκώνεις αδιάφορα τους ώμους κάτω απ' το καπέλο.

Είτε λένε ότι σ' αγαπούν είτε βρίζουν τη μάνα σου
δεν θα το ήξερες,

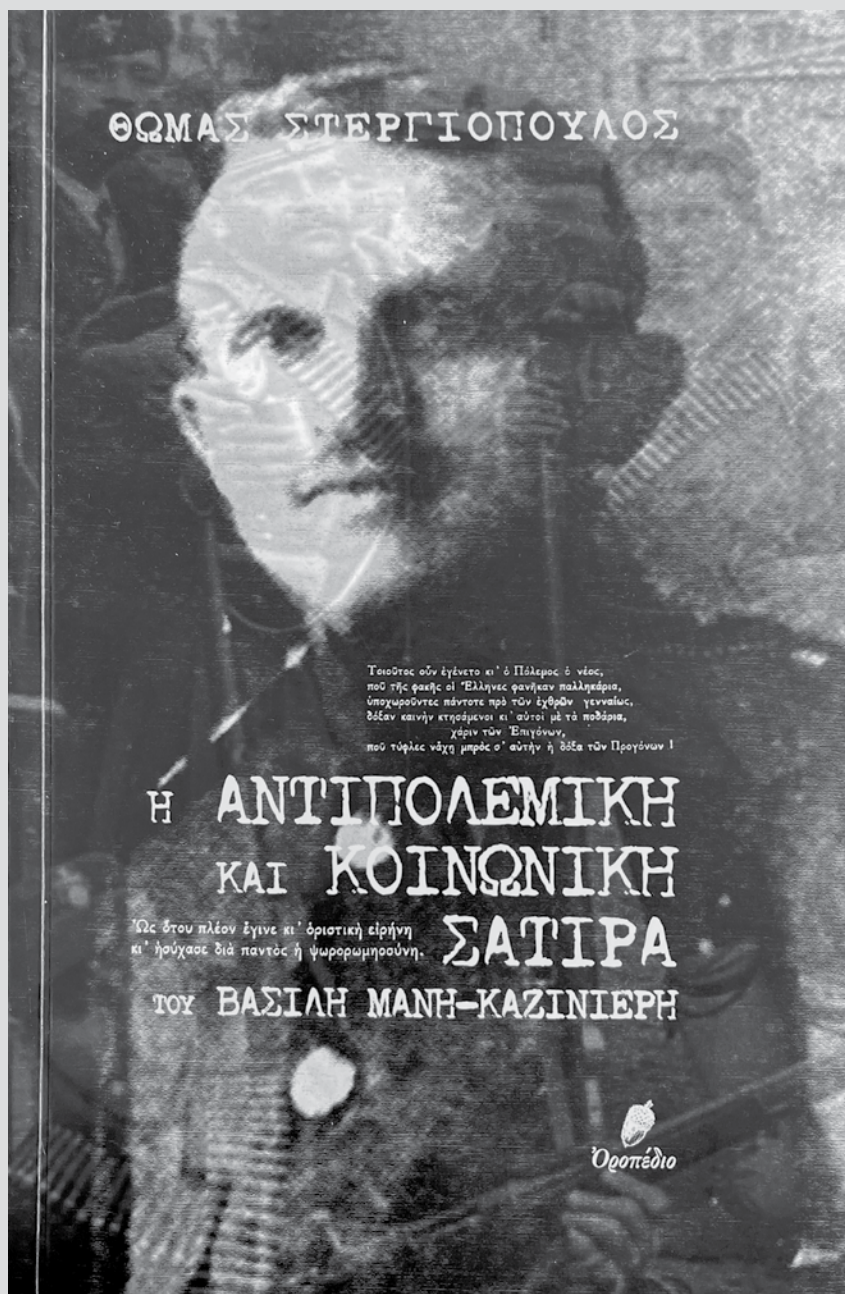
η άγνοια αυτή είναι η μικρή, προσωπική σου νίκη.

Το ποίημα μιλά για την εμπειρία μιας γυναίκας
από την Κροατία που δεν μιλά ούτε καταλαβαίνει
Ελληνικά και ζει σε μια ελληνική πόλη του

σήμερα, όπως η Αθήνα ή η Λάρισα. Η καθημε-
ρινότητά της και η αίσθηση του εαυτού της σε
σχέση με τους ντόπιους, καθώς και η σχέση της
με τον κόσμο με βάση αυτή την εμπειρία, αποτυ-
πώνεται στο ποίημα.

Η Κροάτισσα ποιήτρια Μάρια Ντεγιάνοβιτς
γεννήθηκε στο Πρίεντορ της Βοσνίας-Ερζεγο-
βίνης το 1992 και μεγάλωσε στην Κροατία. Ζει
στο Ζάγκρεμπ της Κροατίας και στη Λάρισα,
στην Ελλάδα. Το 2018, το βιβλίο της *Ηθική ψω-
μιού και αλόγων / Etika kruha i konja* κέρδισε τα
βραβεία 'Goran' και 'Kvirin' για νέους ποιητές.
Το βιβλίο της *Εγκάρδιο ξύλο / Središnji god* κέρ-
δισε το βραβείο 'Zdravko Pucak'. Το τρίγλωσσο
βιβλίο της *Ορατό Οστό* εκδόθηκε στην Αθήνα το
2020. Κέρδισε το βραβείο 'Milo Bošković' για ένα
ποίημά της. Ποιήματα της έχουν μεταφραστεί
σε δέκα γλώσσες και έχουν περιληφθεί σε φεστι-
βάλ και λογοτεχνικά περιοδικά. Είναι μέλος της
Κροατικής Εταιρείας Συγγραφέων, της διεθνούς
πλατφόρμας «Versopolis» και της συντακτικής
ομάδας του περιοδικού *Tema*.

– μετάφραση (μέσω των αγγλικών, με τη συνεργα-
σία της ποιήτριας), παρουσίαση: Λένα Καλλέργη ■

Μόλις κυκλοφόρησε

Θωμάς Στεργιόπουλος

**Η αντιπολεμική και κοινωνική σάτιρα του
Βασίλη Μάνη-Καζινιέρη**

Όσο ότου πλέον έγινε κι' οριστική ειρήνη

Κι' ησύχασε διά παντός η ψωρορωμησούνη

Όροπέδιο

Καστοριάς 10,

Άγιος Δημήτριος 173 42

Τηλ. 211 7155641

e-mail: oropedio@gmail.com